

הלכה כסדרה

פורים

הופק עבור תחום ההלכה
הרבנות הצבאית הראשית

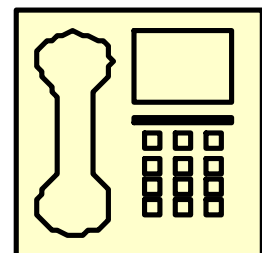
טבת תשס"ט

**מוקד הקו הפתוח עומד לרשותך,
אל תהסס לפנות !**

057 - 8175767

(במקרים דחופים גם בלילה)

תוכן העניינים

7	דיני חודש אדר
7	ארבע הפרשיות
10	תענית אסתר
11	זכר למחצית השקל
13	דיני פורים
13	חובת קריאת המגילה
15	כשרות המגילה
15	סדר התפילה
17	סדר הברכות והקריאה
19	דינים לבעל הקורא
20	דינים לציבור השומעים
21	מצוות היום
23	זמני הפורים בפרזים ומוקפים
25	שאלות ותשובות - חודש אדר
25	שאלה 1. ניווד ספר תורה ל'זכור' ו'פרה'
26	שאלה 2. שכחו לקרוא פרשה מארבע פרשיות
28	שאלה 3. השלמה בשבת הבאה
30	שאלה 4. קריאת 'זכור' בלי מנין
31	שאלה 5. השלמת 'זכור' במהלך השבת
32	שאלה 6. קריאת 'זכור' בלי ספר תורה
33	שאלה 7. חייל שלא קרא 'זכור'
34	שאלה 8. קריאת 'זכור' בציבור מעורב מעדות שונות
35	שאלה 9. קריאת 'זכור' מספר תורה פסול
36	שאלה 10. התברר שספר התורה היה פסול
37	שאלה 11. יציאה מחוץ לתחום לקריאת 'זכור'
39	שאלה 12. 'זכור' במנין או מגילה במנין
40	שאלה 13. חיוב אשה בשמיעת 'זכור'
41	שאלה 14. צירוף מי שכבר שמע 'זכור' למניין
42	שאלה 15. צירוף חילונים למניין ל'זכור'
43	שאלה 16. השלמת 'זכר למחצית השקל'

שאלות ותשובות - פורים 45

- 45..... קריאת המגילה
- 45..... 17. אכילה ושינה לפני הקריאה
- 47..... 18. הקדמת הקריאה ל"ג
- 48..... 19. הקדמת הקריאה לימים הקודמים
- 49..... 20. המאחר לקריאת המגילה
- 51..... 21. יציאה לפני סוף קריאת המגילה
- 51..... 22. נמנום בזמן הקריאה
- 52..... 23. קריאה בשמירה
- 53..... 24. השלמת קריאת הלילה
- 54..... 25. קריאת לילה או קריאת יום
- 55..... 26. קריאה לפני הנץ החמה
- 56..... 27. חיילים שאין להם מגילה
- 59..... 28. קריאה ללא טעמים
- 60..... 29. 'הקפצה' באמצע הקריאה
- 61..... 30. החלפת בעל קורא באמצע הקריאה
- 62..... 31. מנחה ומגילה
- 63..... 32. קריאה סמוך לשקיעה
- 65..... 33. השלמת הקריאה למחרת
- 66..... 34. ענייה לקדיש וקדושה באמצע המגילה
- 67..... דיני פרוזים ומוקפים
- 67..... 35. 'פרוז בן יומו' ו'מוקף בן יומו'
- 68..... 36. חייל ירושלמי ששחרר הביתה לפורים
- 69..... 37. חייל בירושלים ששחרר הביתה לפורים
- 71..... 38. חייל ירושלמי שנסע ליחידה ליום ט"ו
- 72..... 39. נסיעות ממקום למקום בפורים משולש
- 73..... 40. קריאה ל'פרוזים' על ידי 'מוקף'
- 74..... 41. פקמ"ז נווה יעקב
- 75..... שאר מצוות היום
- 75..... 42. זיכוי ב'משלוח מנות' ו'מתנות לאביונים'
- 76..... 43. 'משלוח מנות' במהלך פעילות
- 77..... 44. 'מתנות לאביונים' במחנה

הקדמה

לחיילי צה"ל,

רפיסותו של אחשוורוש ורשעותו של המן שמטו את הקרקע מתחת להרגל תחושת הביטחון של רבבות בני ישראל. אך "אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה" (מגילה יג, ב), ומבין המחשכים, נוכלותו הפוליטית של המן, חלום הלילה של אחשוורוש ועיתוי בואו של המן, הצמיח לנו הקדוש ברוך הוא קרן ישועה.

כאז כן עתה, רעי לב מנסים לעכב את שלטונו של ישראל על אדמתו, ואת שלימות צמיחתנו הרוחנית בארצנו. חמושי עוז וגבורה וביטחון בה' אלוקי ישראל יצאנו להכות בשורש הרשע. יד ה' החזקה וזרועו הנטויה לא תניח, גם הפעם, "ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו".

המצבים המורכבים בהם נמצאים רבים מחיילי צה"ל, חייבו אותנו לברר הלכה ממקורה, מה עושים כאשר היתה 'הקפצה' באמצע קריאת המגילה, והאם חייל שאין ברשותו מגילת קלף כשרה יוצא ידי חובתו בשמיעתה דרך מכשיר קשר, ועוד.

לכם, מפקדי צה"ל וחייליו, מוגש בזה קובץ הלכות ושו"ת לימי הפורים, שיהיה כלי בידכם לדעת את המעשה אשר תעשון בכל מצב. "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" - כן תהיה לנו.

בברכה,

הרב מנחם פרל, רס"ן

ראש מדור הלכה

דיני חודש אדר

ארבע הפרשיות

- א. תיקנו חז"ל בארבע שבתות פרשיות מיוחדות מתוך ספר תורה, בנוסף לקריאה בפרשת השבוע¹.
  - ב. אם יש בבית הכנסת רק ספר תורה אחד, קוראים את פרשת השבוע, ואחר כך גוללים את הספר וקוראים את הפרשה מארבע הפרשיות². במקרה זה ראוי להגביה את ספר התורה עבור כל אחת משתי הקריאות, למרות שלא מחליפים את ספר התורה³.
  - ג. **'פרשת שקלים'** נקראת בשבת ראש חודש אדר, או בשבת שלפני ראש חודש אם ראש חודש חל ביום חול⁴.
- קריאת פרשה זו נתקנה כדי להזכיר את מצות 'מחצית השקל', שבזמן הבית היה מחוייב כל אחד מישראל לשלוח

1. אם קראו את אחת מהפרשיות בשבת לפני זמנה, יש אומרים שיחזרו ויקראוה שוב בזמנה בברכה (כף החיים תרפה סק"ד, הגר"מ אליהו במקראי קדש פרק א הערה יב), ויש אומרים שלא יחזרו לקרותה (חזון עובדיה עמוד כו).

אם בשבת של ארבע פרשיות טעו והתחילו לקרוא את ההפטרה הרגילה - יפסיקו ויעברו להפטרה הנכונה, ויברך רק אחריה; אם כבר סיימו את ההפטרה, יקראו את ההפטרה הנכונה בלי ברכות (חזון עובדיה עמוד כב).

2. שולחן ערוך קמד סעיף ג.

3. פסקי הלכות צבא לגר"ש גורן עמוד 236 סעיף ז, פסקי תשובות קלד אות ד.

4. שולחן ערוך תרפה סעיף א וסעיף ה.

- מחצית השקל בכל שנה בחודש אדר לצורך קניית קורבנות ציבור לבית המקדש⁵.
- ד. כשחל ראש חודש אדר בשבת, מוציאים שלושה ספרי תורה, קוראים לשישה עולים בפרשת השבוע, ולשביעי בשל ראש חודש, אומרים חצי קדיש (אשכנזים מניחים גם את הספר השלישי ואומרים קדיש על שני הספרים⁶), קוראים מפטיר 'שקלים' (ספרדים אומרים שוב חצי קדיש⁷), ומפטירים את הפטרת 'שקלים'⁸.
- ה. 'פרשת זכור' נקראת בשבת שלפני פורים⁹.
- ו. חיוב קריאת פרשת זכור הוא מן התורה, שמצוה מדאורייתא לזכור את מעשה עמלק. לפיכך, חיילים צריכים להתאמץ לשבות בשבת זו במקום שבו יתאפשר להם לשמוע את פרשת זכור במנין¹⁰.

5. משנה ברורה תרפה סק"א, ילקוט יוסף מועדים עמוד רנו.

6. משנה ברורה תרפה סק"ה.

אם טעו ואמרו חצי קדיש אחרי פרשת השבוע לא יאמרו שוב חצי קדיש אחרי העולה השביעי (פסקי תשובות תרפד אות ג, על פי משנה ברורה רפב ס"ק לד).

7. בית יוסף סימן רפב. אשכנזים אינם נוהגים כן - רמ"א רפב סעיף ד.

אם קראו שבעה קרואים בפרשת השבוע - ביביע אומר (חלק ד סימן כב) ובהלכות חגים לגר"מ אליהו (עמוד 400) כתבו שיאמרו חצי קדיש גם בגמר הקריאה בספר הראשון, אך האשכנזים אינם נוהגים כן (הגר"ש ישראלי במקראי קודש חנוכה פרק יג הערה לח).

8. שולחן ערוך תרפה סעיף א.

אם בטעות התחילו לקרוא 'שקלים' (או 'החודש' בשבת פרשת החודש) אחרי שקראו פרשת השבוע (ואפילו רק בירך העולה על ספר התורה של 'שקלים'), יקראו אחר כך בשל ראש חודש, ויפטירו את הפטרת ראש חודש (משנה ברורה תרפה סק"ה, חזון עובדיה עמוד יט).

9. שולחן ערוך תרפה סעיף ב וסעיף ה.

10. שולחן ערוך תרפה סעיף ז.

- ז. ראוי לקרוא את פרשת זכור מספר התורה המהודר ביותר במקום¹¹. הקורא יכוון להוציא את כל השומעים ידי חובה, והם יכוונו לצאת ידי חובתם¹², ויקפידו לשמוע כל מילה מפי הקורא¹³.
- ח. לפני הקריאה, ראוי להכריז ולהודיע שכולם צריכים להקשיב לקריאה ולכוון לצאת בה ידי חובתם¹⁴.
- ט. צריך להקפיד לקרוא את המילים בדקדוק כראוי¹⁵. אשכנזים קוראים "תמחה את זכר עמלק" פעמיים, כשאת המילה 'זכר' קוראים פעם בצִיָּרָה ופעם בסגול¹⁶.
- י. גם נשים נוהגות לבוא לבית הכנסת לקריאת 'זכור', אך מן הדין הן יכולות להקל בכך במקום צורך¹⁷.
- יא. **פרשת פרה'** נקראת בשבת שלפני שבת פרשת החודש¹⁸. תיקנו לקרותה לפני חודש ניסן, שאז היו צריכים להיטהר באפר פרה אדומה כדי לאכול מקרבן הפסח¹⁹.
- יב. יש אומרים שחיוב קריאת פרשת פרה הוא מן התורה²⁰.

11. חזון עובדיה עמוד ה, מועדים וזמנים חלק ב סימן קסו, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 398.

12. שולחן ערוך תרפה סעיף ז, משנה ברורה ס"ק ז, ילקוט יוסף מועדים עמוד רנח.

13. לקט יושר א 133, פסקי תשובות תקיג אות י בשם הגרצ"פ פראנק במקראי קודש סימן ז, אך בהליכות שלמה (מועדים פרק יח סעיף ב) כתב שיוצאים ידי חובה גם אם לא שמעו כל מילה.

14. חזון עובדיה עמודים ג-ה.

15. עיין ילקוט יוסף מועדים עמוד רנח.

16. משנה ברורה תרפה ס"ק יח.

17. עיין בשו"ת בשאלה 13.

18. שולחן ערוך תרפה סעיף ג וסעיף ו. אם טעה הקורא וסיים את פרשת פרה לפני סופה - עיין בשולחן ערוך קלז סעיף ה.

19. רש"י מגילה דף כט א ד"ה "פרה אדומה".

יג. 'פרשת החודש' נקראת בשבת ראש חודש ניסן, או בשבת שלפני ראש חודש אם ראש חודש חל ביום חול²¹. בפרשה זו מוזכר שחודש ניסן הוא החודש הראשון, ומפורטות בה מצוות קרבן פסח.

יד. כשחל ראש חודש ניסן בשבת, סדר הקריאה עם פרשת 'החודש' דומה לסדר הקריאה בראש חודש אדר שחל בשבת (לעיל סעיף ד')²².

טו. בארבע שבתות אלו אין אומרים 'אב הרחמים'²³.

טז. בשנה מעוברת, ארבע הפרשיות נקראות באדר ב'²⁴.

תענית אסתר

יז. בימי מרדכי ואסתר נקהלו היהודים למלחמה ביי"ג באדר, ועמדו בצום ובתפילה, עד ששמע ה' את זעקתם וקיבל את תעניתם ושלטו היהודים בשונאיהם. לכן נהגו ישראל להתענות בכל שנה ביי"ג באדר (וכשחל בשבת מתענים ביי"א באדר), והוא הנקרא 'תענית אסתר'²⁵.

20. שולחן ערוך תרפה סעיף ז. בחזון עובדיה עמוד יז כתב שיש להחמיר כדברי האומרים שהיא מן התורה, אך הגר"מ אליהו הורה שאין חובה להחמיר כך (מקראי קודש פרק א הערה פג, ועיין שם שנשים פטורות מ'פרה').

21. שולחן ערוך תרפה סעיף ד וסעיף ו.

22. משנה ברורה תרפה ס"ק יב, חזון עובדיה עמוד יט.

23. משנה ברורה תרפה ס"ק יח, לוח ארץ ישראל.

24. שולחן ערוך תרפה סעיף א.

25. שולחן ערוך תרפו סעיף א, משנה ברורה ס"ק ב, חזון עובדיה עמוד לו.

יח. זמן תענית זו הינו מעלות השחר²⁶ עד צאת הכוכבים²⁷, ואין לאכול קודם קיום מצות קריאת המגילה²⁸.

יט. חולה, אף שאין בו סכנה - פטור מהתענית, אך חיילים בריאים לא יפרשו מהציבור²⁹.

כ. תענית אסתר אינה תענית של אבל; לפיכך מותר להתרחץ ולהסתפר בה, וכן לערוך אירוע חגיגי ביום התענית, ואף למחמירים בכל זה בשאר התעניות³⁰.

כא. שאר הלכות התענית הופיעו בחוברות 'הלכה כסדרה - בין המצרים', 'הלכה כסדרה - חנוכה ועשרה בטבת'.

זכר למחצית השקל

כב. נוהגים לתת בחודש אדר כסף לצדקה, זכר לימחצית השקל³¹ שהיו כל ישראל שולחים בחודש אדר עבור קרבנות השנה הבאה המתחילה בחודש ניסן³¹.

כג. האשכנזים נוהגים לתת את הזכר למחצית השקל³² בתענית אסתר סמוך לתפילת מנחה³² (וכמו כן כשחל פורים ביום ראשון נותנים

26. שולחן ערוך תקנ סעיף ב, תקסד סעיף א.

27. שולחן ערוך תקסב סעיף א, מקראי קדש תעניות פרק א סעיף טו.

28. רמ"א תרצב סעיף ד, חזון עובדיה עמוד צה.

29. רמ"א תרפו סעיף ב, חזון עובדיה עמודים לט-מב.

30. הליכות שלמה מועדים פרק יח סעיפים ה-ו, שו"ת 'באהלה של תורה' חלק ב סימן קב.

31. רמ"א תרצד סעיף א, חזון עובדיה עמוד קא.

32. רמ"א תרצד סעיף א, משנה ברורה סק"ד, לוח ארץ ישראל.

ביום חמישי³³, ואילו הספרדים נהגו לתת לפני קריאת המגילה³⁴.

כד. האשכנזים נוהגים שכל אחד נותן שלוש מטבעות של חצי שקל³⁵. הספרדים נוהגים לתת כשווי מחצית השקל של התורה, שהוא כעשרה גרם כסף טהור³⁶ (דהיינו כחמשה עשר שקלים, נכון לטבת תשס"ט).

כה. רבים נהגו שכל אדם נותן גם עבור בניו הקטנים שאינם נותנים בעצמם³⁷, וכן עבור אשתו ובנותיו³⁸.

33. לוח ארץ ישראל לשנת תש"ן.

34. חזון עובדיה עמוד קא.

35. רמ"א תרצד סעיף א.

36. מקראי קודש פרק ב סעיף יב בשם הגר"ע יוסף, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 401 (אך כתב להוסיף על כך גם מע"מ). אך בחזון עובדיה (עמוד קב) כתב לתת כשיעור 9 גרם, ועיין בתורת המועדים סימן ד ס"ק ב.

37. משנה ברורה תרצד סק"ה, חזון עובדיה עמוד קה.

38. חזון עובדיה עמוד קה, הליכות שלמה מועדים פרק יח הערה 30.

דיני פורים

חובת קריאת המגילה

- א. חובה לקרוא את המגילה בלילה וביום. זמן הקריאה בלילה הוא מצאת הכוכבים עד עלות השחר, וביום הזמן הוא מהזריחה עד השקיעה (ועיין בשו"ת בנוגע למי שלא יכול לקרוא בזמנים אלו)¹.
- ב. לכתחילה יש לקרוא את המגילה במנין, אך גם כשאינן מנין צריך לקרוא ביחיד². (בשנה של פורים משולשי - חיילים 'מוקפים' צריכים להקפיד הקפדה יתירה לשמוע את המגילה במנין, ואם חייל קורא ביחיד - אשכנזים נוהגים שלא לברך על הקריאה³).
- ג. אם קוראים את המגילה בלי מנין - על כל חייל שיודע לקרוא בעצמו כראוי, להקפיד במידת האפשר שלא לצאת

1. שולחן ערוך תרפז סעיף א, משנה ברורה סק"א-סק"ה, ילקוט יוסף מועדים עמודים רפב-רפג.

2. שולחן ערוך תרצ סעיף יח.

הרמ"א (תרצ סעיף יח) הסתפק אם נשים מצטרפות למנין, ולגבי מנין של עשר נשים - עיין בפרי חדש (תרצ ס"ק יח) ובפרי מגדים (תרצ אשל אברהם ס"ק כד) שניתן לקרוא כך לכתחילה, וייתכן שכשיש עשר נשים, גם הגברים שעימם מצטרפים למנין לכתחילה.

3. משנה ברורה תרצ ס"ק סו. אך ביביע אומר (חלק ו סימן מו) כתב שיש לברך גם במקרה זה, וכן כתב גם בהליכות שלמה מועדים פרק כא סעיף ד.

- ידי חובה בקריאה הכללית, אלא יקרא את המגילה לעצמו מתוך מגילה כשרה⁴.
- ד. גם חיילות חייבות במקרא מגילה בלילה וביום⁵. אם אין חייל שיקרא עבורן - חייבות לקרוא בעצמן⁶, ומנהג האשכנזים הוא שבמקרה זה תברכנה "לשמוע מקרא מגילה"⁷.
- ה. חייל שכבר יצא ידי חובת הקריאה, יכול לקרוא שוב את המגילה כדי להוציא חיילים נוספים ידי חובת המצוה⁸. יש אומרים, שאם אחד מהשומעים יודע לברך את הברכות, עדיף שהוא יעמוד ויברך ולא הקורא⁹, אמנם האשכנזים לא נהגו להחמיר בכך¹⁰.
- ו. חייל שקורא את המגילה לחיילות, והוא כבר יצא ידי חובה - אשכנזים נוהגים שאחת החיילות מברכת "לשמוע מקרא
4. שולחן ערוך תרפט סעיף ה. צריך לעיין עד כמה אדם מחויב להכין מראש את הקריאה כדי שיוכל לקרוא בעצמו, ועוד צריך לעיין איזו רמה של חוסר ידיעה צריך כדי להחשיב אדם כילא בקיא.
5. שולחן ערוך תרפט סעיף א.
6. נחלקו הפוסקים אם אשה יכולה להוציא גברים ידי חובה (עיין שולחן ערוך תרפט סעיף ב, חזון עובדיה עמוד נז), ויש שהחמירו עוד שלכתחילה יצאו הנשים דווקא בקריאה של גבר (משנה ברורה תרפט סק"ח, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 405). בכל מקרה, אשה שכבר שמעה את הקריאה אינה יכולה להוציא אפילו אשה אחרת ידי חובה (ביאור הלכה תרפט ד"ה "ונשים" בשם האשל אברהם).
7. משנה ברורה תרפט סק"ח.
8. שולחן ערוך תרפט סעיף ג, משנה ברורה תרפט סק"י.
9. משנה ברורה תרפט סק"י, כף החיים תרפט ס"ק יד, הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק ט הערה כב, ובאופן דומה כתב ביביע אומר חלק ד סימן כג אות יג.
10. משנה ברורה תרפט סק"י.

מגילה¹¹, ספרדים - יש מהם הנוהגים שאין מברכים כלל¹²,
ויש הנוהגים שמברכים "על מקרא מגילה"¹³.

כשרות המגילה

- ז. אין לקרוא אלא מתוך מגילה כשרה הכתובה על קלף¹⁴.
- ח. לכתחילה עדיף לקרוא ממגילה ללא טעויות, אך מן הדין טעויות בכתיבת המגילה אינן פוסלות את המגילה (להבדיל מספר תורה)¹⁵.
- ט. אם קוראים בציבור במגילה שיש בה טעויות, מברכים על הקריאה. אך יחידים הקוראים במגילה כזו - לא יברכו, למרות שהם יוצאים בקריאה זו ידי חובה¹⁶.

סדר התפילה

י. בערב: מתפללים ערבית, אומרים קדיש (אשכנזים: 'קדיש תתקבל'¹⁷, ספרדים: 'חצי קדיש'¹⁸), קוראים את המגילה,

11. לוח ארץ ישראל, הליכות שלמה מועדים פרק יט סעיף ג. אך עיין פניני הלכה זמנים (פרק טו סעיף ז), שרבים נוהגים שהקורא מברך עבור כולן.
12. כן היא דעת הבן איש חי הלכות פורים (שנה א תצוה) סעיף א, וכן כתב בהלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 405.
13. כן היא דעת הגר"ע יוסף בחזון עובדיה עמוד נג. הוא כתב שהקורא מברך, אך עיין לעיל בסעיף ה, שכתבנו שעדיף שהשומעים יברכו לעצמם.
14. שולחן ערוך תרצא סעיף א.
15. שולחן ערוך סימן תרצ סעיף ג, משנ"ב ס"ק ז-ח וסק"נ.
16. הליכות שלמה מועדים פרק יט סעיף ב.
17. לוח ארץ ישראל.
18. חזון עובדיה עמוד קא.

אומרים "ארור המן..."¹⁹ (אשכנזים מתחילים מיאשר
הניא'²⁰), 'ואתה קדושי'²¹, קדיש שלם (לספרדים: עם
'תתקבלי'²²), ומסיימים את התפילה כבכל ערב.

יא. כשחל פורים במוצאי שבת, הספרדים אומרים 'ויהי נועם'
לפני קריאת המגילה²³, ואילו האשכנזים אומרים זאת
לאחר הקריאה לפני 'ואתה קדושי'²⁴.

עושים הבדלה בבית הכנסת אחרי קריאת המגילה ואמירת
'ואתה קדושי'²⁵, אלא אם כן יש חיילים שאינם נשארים
לקריאה. ספרדים נוהגים לברך 'בורא מאורי האש' לפני
הקריאה במקום לברך בהבדלה²⁶.

יב. בשחרית, קוראים בתורה בפרשת "ויבוא עמלק" (ספרדים
קוראים פעמיים את הפסוק האחרון)²⁷. אשכנזים קוראים
את המגילה לפני 'אשרי' 'ובא לציון'²⁸, ואילו הספרדים
קוראים לפני 'ואתה קדושי', ואחרי המגילה ממשיכים
'ואתה קדושי'²⁹.

19. שולחן ערוך תרצ סעיף טז.

20. רמ"א תרצב סעיף א.

21. שולחן ערוך סימן תרצג.

22. חזון עובדיה עמוד קו.

23. חזון עובדיה עמוד סז ועמוד קו.

24. שולחן ערוך תרצג סעיף א, באר היטב סק"ב.

25. רמ"א תרצג סעיף א, יחווה דעת חלק א סימן עה.

26. חזון עובדיה עמוד סז ועמוד קו, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 404.

27. שולחן ערוך ורמ"א תרצג סעיף ג.

28. לוח ארץ ישראל.

29. חזון עובדיה עמוד קח.

יג. מוסיפים 'על הניסים' בתפילות ובברכת המזון³⁰. שכח ולא אמר 'על הניסים' וכבר סיים את הברכה - לא יחזור³¹, אך בסוף ברכת המזון יוסיף: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים (ונפלאות) כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי יוחנן..."³². הוא הדין אם שכח בתפילה, שיאמר כן ב'א-להי נצור'³³.

סדר הברכות והקריאה

יד. נוהגים ששני אנשים עומדים מימין ומשמאל לקורא בעת קריאת המגילה, כמו בקריאה בתורה³⁴.

טו. לפני התחלת הברכות, נוהגים לפתוח את המגילה כולה, כך שתהיה מקופלת ולא מגולגלת³⁵. בסוף הקריאה גוללים את המגילה לתחילתה לפני הברכה האחרונה³⁶.

טז. לפני הקריאה בלילה מברך הקורא: 'על מקרא מגילה', 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו'. לאחר הקריאה מברך 'הרב את ריבנו', אם קראו בציבור³⁷.

30. שולחן ערוך תרצג סעיפים ב-ג. פרוזים אומרים 'על הניסים' רק בי"ד, ומוקפים רק בט"ו (רמ"א תרצג סעיף ב).

31. רמ"א תרצה סעיף ב, משנה ברורה תרצה ס"ק טו, חזון עובדיה עמוד צט ועמוד קפב.

32. רמ"א קפז סעיף ד (וסימן תרפב סעיף א), משנה ברורה תרפב סק"ה ותרצה ס"ק טו, חזון עובדיה עמוד קפב (וכתב בנוסח: "הרחמן יעשה עמנו").

33. משנה ברורה תרפב סק"ד, חזון עובדיה עמוד צט (וכתב שיאמר "מודים אנחנו לך על הניסים...").

34. מקור חיים (לבעל חוות יאיר) סימן תרצב סעיף א, חזון עובדיה עמוד ע.

35. שולחן ערוך תרצ סעיף יז, משנה ברורה ס"ק נו, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 405. בכף החיים ס"ק קד כתב שגם כשקורא ביחידות יפתח את המגילה כאיגרת.

36. שולחן ערוך תרצ סעיף יז, משנה ברורה ס"ק נו, חזון עובדיה עמוד עה.

- יז. בקריאת היום אשכנזים חוזרים ומברכים את שלושת הברכות (וטוב לכוון ב'שהחיינו' על כל מצוות היום³⁸), אך ספרדים אינם מברכים 'שהחיינו'³⁹.
- יח. אשכנזים נוהגים לעמוד בעת שמיעת הברכות⁴⁰, אך הספרדים נוהגים שרק הקורא עומד וכל הקהל יושב⁴¹.
- יט. בקריאה בציבור צריך הקורא לעמוד, אך הקורא ביחיד יכול לקרוא בישיבה, אך את הברכות יברך בעמידה⁴².
- כ. אחרי הברכה האחרונה צריכים כולם לומר: "ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, וגם חרבונה זכור לטוב"⁴³. אשכנזים אומרים זאת בערב בפיוט 'אשר הניא', וביום אומרים רק 'שושנת יעקב'⁴⁴.

37. שולחן ערוך ורמ"א תרצב סעיף א, חזון עובדיה עמוד פט. עיין בהליכות שלמה פרק יט סעיף ו, שהיחיד אינו מברך אפילו אם כינס עשרה (שכבר שמעו את המגילה) לשמוע קריאתו.
מברכים 'הרב את ריבנו גם בקריאה לעשר חיילות - יביע אומר חלק ח סימן נו. אך במנין שאין בו עשרה חיילים ואין בו עשר חיילות, אך יש עשרה מכולם ביחד - לא יברכו 'הרב את ריבנו' (ביצחק יקראי לגר"א נבצל על השולחן ערוך תרצ סעיף יח).

38. משנה ברורה תרצב סק"א.

39. שולחן ערוך ורמ"א תרצב סעיף א.

40. שער הציון תרצ אות א.

41. כף החיים תרצ ס"ק ב.

42. שולחן ערוך תרצ סעיף א, משנה ברורה תרצ ס"ק א, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 405.

43. שולחן ערוך תרצ סעיף טז.

44. רמ"א תרצ סעיף א.

דינים לבעל הקורא

כא. הקורא צריך לשים לב שאם היה רעש ומילים מסויימות לא נשמעו היטב (כגון בהכאת המן), שיחזור שוב לקרוא את אותן מילים⁴⁵.

כב. צריך להקפיד לקרוא "ומרדכי ישב" וכן "והמן נפל" בחולם, ואם טעה הקורא, צריך לתקנו ולהחזירו⁴⁶. כמו כן צריך להחזירו אם לא הקפיד לקרוא במלרע: "בערב היא באה ובבוקר היא שבה"⁴⁷.

כג. קוראים מהמילים "חמש מאות איש" עד המילה "עשרת" בנשימה אחת⁴⁸. כדאי שהקורא יעקוב ביד ימין בעמודה של שמות בני המן, וביד שמאל בעמודה של מילות "ואת", כדי שיקרא הכל מתוך המגילה כראוי⁴⁹.

כד. נוהגים לקרוא במגילה⁵⁰: א. "להיקהל ולעמוד על נפשם להשמיד להרוג ולאבד" (ח, יא), וחוזרים וקוראים: "להשמיד ולהרוג ולאבד". ב. "ואיש לא עמד בפניהם" (ט, יב), וחוזרים

45. חזון עובדיה עמוד עט.

46. משנה ברורה תרצ ס"ק נא, חזון עובדיה עמודים עט-פ.

47. חזון עובדיה עמוד פ ס"ק נה, הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק ז הערה עט. אך עיין בפניני הלכה זמנים (פרק טו סעיף י), שכתב שנראה שאם השינוי הוא כזה שרוב האנשים אינם מבינים את הבדל המשמעות - בדיעבד אין צריך להחזיר.

48. שולחן ערוך ורמ"א תרצ סעיף טו.

עיין עוד ברמ"א שכתב שבדיעבד יצא גם אם הפסיק ביניהם (וכן כתב בחזון עובדיה עמוד פו), ועיין עוד שם במשנה ברורה ס"ק נד שמי שמשער שלא יצליח לקרוא את הכל בנשימה אחת, מוטב שיוותר על 'חמש מאות איש', ויקרא רק את עשרת בני המן בנשימה אחת.

49. בן איש חי שנה א תצוה ט, הגר"א נבנצל במקראי קודש פרק ז הערה פג.

50. שו"ת קנין תורה חלק ה סימן פו, חזון עובדיה עמוד פז, לוח ארץ ישראל, פסקי תשובות תרצ אות ג. (עיין שם בחזון עובדיה בהערה סט, שבדיעבד יצאו ידי חובה גם אם לא הקפידו לכפול פסוקים אלו).

וקוראים: "ואיש לא עמד לפניהם". ג. יש אשכנזים הנוהגים כך גם בפסוק: "ויהי באמרם אליו יום יום" (ג, ד), שחוזרים וקוראים: "ויהי באמרם".

כה. נוהגים שהקהל אומרים חלק מן הפסוקים בקול: "איש יהודי", (לספרדים: "בלילה ההוא". לאשכנזים: "חמש מאות איש"⁵¹), "ומרדכי יצא", "ליהודים היתה", "כי מרדכי היהודי"⁵². הקורא יקפיד לחזור בקול רם על הפסוקים שהקהל אומרים⁵³.

כו. נוהגים שהקורא מגביה את קולו במילים "בלילה ההוא נדדה שנת המלך"⁵⁴.

כז. נוהגים לנענע את המגילה כשקוראים את המילים: "האיגרת הזאת"⁵⁵, "איגרת הפורים הזאת"⁵⁶.

דינים לציבור השומעים

כח. חובה לשמוע את כל המגילה, ומי שלא שמע אפילו מילה אחת לא יצא ידי חובה⁵⁷.

51. ערוך השולחן תרצ סעיף טו.
52. רמ"א תרצ סעיף יז, חזון עובדיה עמוד פד.
53. רמ"א תרצ סעיף ד, חזון עובדיה עמוד פה.
54. משנה ברורה תרצ ס"ק נב, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 406.
55. משנה ברורה תרצ ס"ק נב, הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק ז הערה פו.
56. 'ביצחק יקרא' על המשנה ברורה תרצ ס"ק נב, חזון עובדיה עמוד קח, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 406.
57. שולחן ערוך תרצ סעיף ג.

לפיכך, ראוי שכל אחד מהציבור יעקוב אחרי הקורא מתוך מגילה מודפסת, כדי שאם יפספס מילה תוך כדי תוך כדי הקריאה, ישלים אותה מיד בפיו, ויקרא מתוך המגילה המודפסת שלפניו עד שידביק את הקורא⁵⁸.

כט. אם טעה הקורא וקרא באופן שהשתנתה המשמעות, צריך לתקן אותו ולהחזירו ממקום שטעה⁵⁹.

מצוות היום

ל. 'מתנות לאביונים': צריך לתת שתי מתנות לשני אביונים⁶⁰. מן הדין די בפרוטה לכל עני⁶¹, אך ראוי לתת לכל עני לפחות כמה שקלים כך שתהיה המתנה ראויה לקנות בה ארוחה⁶². ניתן לחלק לעניים בפורים את דמי הזכר למחצית השקל, ולצאת בכך ידי חובת 'מתנות לאביונים'⁶³. (חייל היודע שלא יזדמנו בפניו אביונים בפורים - עיין בשאלה 42 ושאלה 44).

לא. 'משלוח מנות': יש לתת לכל הפחות לאדם אחד. המשלוח צריך להכיל לפחות שני מיני מזון שונים⁶⁴, וצריך לשלוח

58. משנה ברורה תרצ ס"ק ס, חזון עובדיה עמוד עט.
59. שולחן ערוך תרצ סעיף יד, ביאור הלכה ד"ה "אין", חזון עובדיה עמוד עט-פ.
60. שולחן ערוך תרצד סעיף א.
61. משנה ברורה תרצד סק"ב, חזון עובדיה עמוד קסו.
62. כף החיים תרצד סק"א, הגר"ע יוסף במקראי קודש פרק יא הערה ח, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 407.
63. ביאור הלכה תרצד ד"ה "ליתן" בשם הפרי מגדים.
64. שולחן ערוך תרצה סעיף ד, ערוך השולחן סעיף יד, חזון עובדיה עמוד קכה.

מכל מין כשיעור הראוי להתכבד⁶⁵. (נוהגים שלא לתת 'משלוח מנות' לאבל בתוך שנים עשר חודש על אביו ואמו⁶⁶).

לב. סעודת פורים: חובה לאכול סעודה ביום הפורים⁶⁷, ומצוה להרבות במאכלים בסעודה זו⁶⁸, ויש לאכול בה לחם⁶⁹. ראוי לאכול בשר בסעודה זו⁷⁰, ולכל הפחות עוף⁷¹.

יש לשתות יין בסעודת הפורים⁷². חיילים הממלאים תפקידי שמירה ושאר משימות ביטחוניות המחייבים צלילות הדעת, צריכים להיזהר שלא להפריז בשתיה, ויכולים לצאת ידי חובתם בלגימה קלה בלבד⁷³.

אם מתחילים את הסעודה לאחר חצות היום, יתפללו מנחה לפני הסעודה⁷⁴. כשחל פורים ביום שישי, ישתדלו לעשות את הסעודה בבוקר לפני חצות היום⁷⁵.

65. ערוך השולחן תרצה סעיף טו, הגר"מ אליהו והגר"ש ישראלי במקראי קודש פרק יב סעיף ד.

66. רמ"א תרצו סעיף ו, משנה ברורה סק"כ, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 408, ילקוט יוסף מועדים עמוד שמא. אך בחזון עובדיה (עמוד קצג) כתב שלא כך.

67. שולחן ערוך תרצה סעיף א.

68. רמ"א בתחילת סימן תרצה, חזון עובדיה עמוד קע.

69. ערוך השולחן תרצה סעיף ז, חזון עובדיה עמוד קעג, הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק יג הערה ה, 'ביצחק יקרא' לגר"א נבנצל על השולחן ערוך תרצה סעיף א. אך במגן אברהם תרצה סק"ט כתב שלא צריך פת.

70. ערוך השולחן תרצה סעיף א, יחווה דעת חלק ו סימן לג. אך עיין במגן אברהם (תרצו ס"ק טו).

71. יחווה דעת חלק ו סימן לג.

72. שולחן ערוך תרצה סעיף ב.

73. די שישתה יותר מלימודו - רמ"א תרצח סעיף ב, חזון עובדיה עמוד קעה (וכתבו שיישן גם כן כדי לקיים "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"), הגר"מ אליהו במקראי קודש הערה מא. כן כתב במקראי קודש (פרק יב הערה מג) בשם הגר"א נבנצל שההוראה הכללית לצבא צריכה להיות שלא להשתכר אלא לשתות מעט יין, וכן כתב שם בשם הגר"מ אליהו שחילל שיש לו גישה לנשק פטור משכרות בפורים.

74. רמ"א תרצה סעיף ב, משנה ברורה סק"ח, כף החיים ס"ק כג.

75. רמ"א תרצה סעיף ב, משנה ברורה סק"י.

לג. צריך לקיים את שלוש המצוות הללו דווקא ביום הפורים, ולא בלילה⁷⁶. עם זאת, מצוה לשמוח ולהרבות קצת בסעודה גם בליל הפורים⁷⁷.

לד. גם חיילות חייבות במצוות 'משלוח מנות', 'מתנות לאביונים' וסעודת פורים⁷⁸.

לה. אין לעבוד ביום הפורים בעבודה שאינה לצורך היום או לצורך מצוה⁷⁹.

זמני הפורים בפרזים ומוקפים

לו. זמני מצוות הפורים אינם שווים בכל המקומות, שכן בערי הפרזים קוראים בי"ד באדר ואילו בכרכים שהיו מוקפים חומה בימות יהושע בן נון קוראים בט"ו בו⁸⁰.

לז. ישנם מקומות שבהם יש ספק אם היו מוקפים חומה מימות יהושע, ובהם קוראים מגילה בי"ד ובט"ו בלילה וביום, אך אין מברכים על קריאה זו אלא רק בליל י"ד ולמחרתו ביום⁸¹.

76. שולחן ערוך תרצה סעיף א, רמ"א תרצה סעיף ד, משנה ברורה ס"ק כב, חזון עובדיה עמוד קמ ועמוד קסט.

77. רמ"א תרצה סעיף א.

78. רמ"א תרצה סעיף ד, משנה ברורה ס"ק כה, חזון עובדיה עמוד קמ ועמוד קעח.

79. שולחן ערוך ורמ"א תרצו סעיף א.

80. שולחן ערוך תרפח סעיף א וסעיף ג.

81. שולחן ערוך תרפח סעיף ד.

לח. בימינו נוהג הדין של כרך מוקף לכל פרטיו רק בירושלים⁸².
 דין הספקות נוהג בערים העתיקות בארץ - טבריה (בעיר
 התחתית), יפו, צפת, חברון, עזה, קרית ארבע, לוד ועכו⁸³.
 לט. מי שנוסע בימי הפורים אל ירושלים או ממנה - אם נמצא
 בעלות השחר של י"ד אדר מחוץ לירושלים - ינהג פורים
 ב"י"ד, ואם נמצא בעלות השחר של ט"ו אדר בירושלים -
 ינהג פורים בט"ו. בנוגע לפרטי דין זה עיין בשו"ת⁸⁴.
 מ. 'פורים משולש' - כאשר חל ט"ו באדר בשבת, מתחלקות
 מצוות הפורים בירושלים למשך שלושה ימים, כדלהלן⁸⁵:
 ביום חמישי בלילה, ליל י"ד באדר, קוראים את המגילה,
 וחוזרים וקוראים אותה למחרת ביום שישי, וכן נותנים
 ביום זה 'מתנות לאביונים'. אין אומרים ביום זה 'על
 הניסים', ואין קוראים בתורה.
 בשבת מוציאים שני ספרי תורה: בראשון קורין את פרשת
 השבוע, ובשני קורין 'ויבא עמלק', ואומרים 'על הניסים'
 בתפילה ובברכת המזון.
 ביום ראשון נותנים 'משלוח מנות' ועורכים את סעודת
 הפורים.

82. לוח ארץ ישראל, חזון עובדיה עמודים קי-קיב.

83. עיין פסקי תשובות תרפח אות ז, חזון עובדיה עמוד קיב, מקראי קודש פרק ה סעיף יא.

84. מוקף שנמצא בעיר פרזית ב"י"ד בתפילת שחרית, וכן להיפך - נחלקו הפוסקים אם יכול לעלות לתורה
 ל'ויבוא עמלק', ולפיכך לכתחילה לא יקראוהו לעלות, אך אם קראוהו - יעלה (עיין מקראי קודש פרק
 טו הערה מח).

85. שולחן ערוך תרפח סעיף ו.

שאלות ותשובות

חודש אדר

שאלה 1. ניווד ספר תורה ל'זכור' ו'פרה' האם מותר לנייד את ספר התורה כדי להביאו לחיילים שצריכים לשמוע 'זכור' או 'פרה'?

תשובה:

בירושלמי נאמר שמשום כבוד ספר תורה, אין מטלטלין אותו כדי להביאו לבני האדם, אלא חייבים ללכת למקום שבו נמצא ספר התורה¹. על פי זה נפסק בשולחן ערוך: "בני אדם החבושין בבית האסורין, אין מביאים אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים"².

עם זאת, יש שכתבו שהירושלמי אסר לטלטל ספר תורה רק במקום שהאנשים יכולים ללכת אליו, אך מי שאנוס ואינו יכול

1. ירושלמי יומא פרק ז הלכה א.

2. שולחן ערוך סימן קלה סעיף מו.

להגיע לספר התורה, מותר להביא את הספר אליו. לפיכך, ניתן להקל בדבר לכל הפחות לצורך 'זכור' ו'פרה' שהן מצוות מן התורה, ולנייד את ספר התורה כדי להביאו לחיילים שאינם יכולים להגיע לבית הכנסת.³

שאלה 2. שכחו לקרוא פרשה מארבע פרשיות

מה יעשו אם טעו וקראו את קריאת התורה כרגיל, ושכחו לקרוא את פרשת שקלים או פרשה אחרת מארבע פרשיות? תשובה:

אם קראו מפטיר רגיל, צריך להעלות עולה נוסף, (ויאמרו "יעמוד פלוני בן פלוני" בלי לומר "מפטיר"⁴), ויקראו את פרשת שקלים, ויברך העולה לפנייה ולאחריה.⁵ גם אם נזכרו רק אחרי שהחזירו את ספר התורה למקום, יוציאו ספר תורה ויקראו 'שקלים' ויאמרו חצי קדיש לאחר הקריאה.⁶

3. חיי אדם כלל לא סימן טו, משנה ברורה קלה ס"ק ו, חזון עובדיה עמוד יח.

4. כף החיים תרפה סק"ז בשם שערי אפרים.

5. משנה ברורה תרפה סק"ג, כף החיים סק"ז וסק"ח. אף שכתבו שלצורך כך יוציאו ספר תורה נוסף, מסתבר שבדרך כלל אם שכחו לקרוא בארבע פרשיות, גם שכחו להכין מראש ספר תורה שגולל למקום, ולכן נראה שאין צורך להוציא ספר נוסף, ודי שיגללו את הספר הראשון למקום.

6. חזון עובדיה עמוד כא, וכן משמע במשנה ברורה תרפה סק"ב וקלה סק"ה, וכן מובא בשם הגר"ש ישראלי (מקראי קודש פרק א הערה טז). אך לדעת הגר"מ אליהו אם נזכרו אחרי שהחזירו את ספר התורה לארון, יקראו בלא ברכה (מקראי קודש פרק א הערה טז).

באשר להפטרה, במקרה שכבר קראו את ההפטרה הרגילה יש להסתפק אם צריכים לחזור ולקרוא את הפטרת 'שקלים'. לכן, במקרה זה יקראו את הפטרת 'שקלים' בלא ברכות⁷.

אמנם אם כבר הגיע זמן תפילת מנחה, יש אומרים שכבר לא ניתן לקרוא את הפרשה המחוייבת, שלא תיקנו לקרותה אלא בשחרית⁸. אך בפרשת זכור שחיובה מן התורה, ניתן לקרותה כל היום בברכה⁹, ולפיכך, בקריאת התורה במנחה יקראו לכהן וללוי בפרשת השבוע, ולשלישי יגללו את הספר ויקראו 'זכור', אך לא יוציאו שני ספרים במנחה, כדי שלא יהיה דבר תמוה לרבים¹⁰.

לגבי השלמה בשבת הבאה, ראה שאלה 3.

7. משנה ברורה תרפה סק"ג, חזון עובדיה עמוד כא. אם נזכרו באמצע קריאת ההפטרה הרגילה שלא קראו 'שקלים', יפסיקו לקרוא את ההפטרה אחרי כמה פסוקים בלי לברך לאחריה, יקראו שקלים, יפטירו את הפטרת 'שקלים' בלא ברכה לפנייה, ואז יברכו את הברכות שלאחר ההפטרה (משנה ברורה תרפה סק"ג, כף החיים סק"ט).

8. שו"ת יוסף אומץ (לחיד"א) סימן כז, וחששו לדבריו בציץ אליעזר חלק טז סימן כא, ובחזון עובדיה עמוד כא. בחזון עובדיה כתב שלא יקראו כלל, אך לדעת הגר"מ אליהו יקראו בלא ברכה עד צאת הכוכבים (מקראי קודש פרק א הערה טז), וכן כתב בתורת המועדים (סימן ב סעיף כב). עם זאת, דעת הגר"ש ישראלי (מקראי קודש פרק א הערה טז) על פי המשנה ברורה (סימן קלה ס"ק ה) היא שיקראו בברכה עד השקיעה.

9. ציץ אליעזר חלק טז סימן כא, קשרי מלחמה חלק ג סימן נב.

10. שו"ת התעוררות תשובה חלק ד סימן סח, קשרי מלחמה חלק ג סימן נב. אך הגר"א נבצל כתב שאם יש זמן עדיף שיקראו במנחה לשבעה בפרשה ויפטירו ב'זכור', או לפחות יקראו לשישה בפרשה ולשביעי ב'זכור' (קשרי מלחמה חלק ג עמוד 199).

שאלה 3. השלמה בשבת הבאה

ציבור חיילים ששכחו לקרוא בשבת את אחת מארבע הפרשיות בבית הכנסת, האם יכולים להשלים את קריאתה בשבת הבאה?

תשובה:

האחרונים נחלקו לגבי הפרשיות השונות, האם יש להן תשלומין בשבת שלאחריהן:

בנוגע לפרשת שקלים, יש אומרים שכיון שניתן להביא את השקלים למקדש בכל חודש אדר¹¹, ניתן לקרוא את פרשת שקלים גם בשבת הבאה, ובפרט שעדיין מתקיים מה שנאמר בגמרא¹² שמקדימים את שקלי ישראל לשקליו של המן¹³. אך למעשה, אין להשלים את פרשת שקלים בשבת הבאה, שכיון שחכמים תיקנו לקרותה דווקא בשבת זו - אין לה תשלומין¹⁴. בנוגע לפרשת פרה, במשנה ברורה משמע שגם לה אין תשלומין, כיון שחכמים תיקנו לקרותה דווקא בשבת זו¹⁵.

אך ה'ציץ אליעזר' כתב לגבי פרשת פרה, שאם לא קראו אותה בזמנה ישלימו אותה בשבת הבאה, משום שמבואר בירושלמי שיש לה שייכות גם לשבת זו¹⁶: "בדין הוא שתקדום החודש

11. מסכת מגילה דף כט ב.

12. מסכת מגילה דף יג ב.

13. שו"ת מהר"ם שיק חלק סימן שלה, שו"ת גנת ורדים כלל א סימן לה.

14. משנה ברורה תרפה סק"ב, יחווה דעת חלק ג סימן נב, הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק א הערה כ. אך בתורת המועדים (סימן ב סעיף כב) כתב שישלימו בלא ברכה.

15. משנה ברורה תרפה סק"ב, וכן מפורש בשערי אפרים שער ח אות צה.

16. ירושלמי מגילה פרק ג הלכה ה.

לפרה, שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני נשרפה הפרה, ולמה פרה קודמת שהיא טהרתן של כל ישראל¹⁷.

כן פסק גם הגר"ע יוסף, שיש לחלק בין פרשת שקלים לפרשת פרה, אך מטעם אחר, שלדעתו יש להחמיר יותר בפרשת פרה, בגלל שיטת הפוסקים שחיובה הוא מדאורייתא¹⁸.

לפיכך, אם לא קראו את פרשת פרה בזמנה, ישלימו אותה ב'שבת החודש', כאשר יקדימו את קריאת פרשת פרה, ולאחריה יקראו את פרשת החודש, ויפטירו את הפטרת 'החודש'¹⁹.

לגבי **פרשת זכור**, תלוי הדבר במחלוקת הנ"ל בין ה'ציץ אליעזר' לגר"ע יוסף; הגר"ע יוסף, על פי דבריו שיש להחמיר במקום חשש דאורייתא, אכן כתב שיש להשלים את פרשת זכור בשבת הבאה אם לא קראוה בזמנה²⁰. אך לדברי ה'ציץ אליעזר', רק בפרשת פרה צריך להשלים, שזהו דין מיוחד בפרשת פרה ששייכת גם ב'שבת החודש', אך בפרשת זכור יש לנקוט כדברי המשנה ברורה שאין לה תשלומין²¹.

לגבי **פרשת החודש** - לא מצינו מי שכתב שיש להשלים אותה, ולכן בוודאי שיש לנקוט כדברי המשנה ברורה, שסתם וכתב שאין תשלומין לארבע הפרשיות²².

17. ציץ אליעזר חלק יד סימן סו.

18. יחווה דעת חלק ג סימן נב.

19. ציץ אליעזר חלק יד סימן סו, יחווה דעת חלק ג סימן נב.

20. חזון עובדיה עמוד כד. אם השבת הבאה היא 'שבת פרה' - יקדימו קריאת 'זכור' לקריאת 'פרה' ויפטירו את הפטרת 'פרה' (תורת המועדים סימן ב סעיף כג).

21. עיין גם בשבט הלוי תלק ד סימן עא שכתב כעין זה.

22. משנה ברורה תרפה סק"ב, אך בתורת המועדים (סימן ב סעיף כב) כתב שישלימו בלא ברכה.

לסיכום: פרשת שקלים - אין לה תשלומין. פרשת זכור - למשנה ברורה אין לה תשלומין, ולגר"ע יוסף יש לה תשלומין. פרשת פרה - יש לה תשלומין. פרשת החודש - אין לה תשלומין.

שאלה 4. קריאת 'זכור' בלי מנין

חיילים שנמצאים ב'שבת זכור' במקום שאין בו מנין, מה יעשו?

תשובה:

ב'תרומת הדשן' נאמר שהחיוב מדאורייתא הוא לקרוא את פרשת זכור במנין דווקא²³. כך נפסק בשולחן ערוך, שכיון שיש אומרים שחיוב קריאת זכור הוא מן התורה, הכל צריכים לבוא בשבת זו למקום שיש בו מנין לשמוע את קריאת זכור²⁴. עם זאת כתב הרמ"א, שאם אינם יכולים לבוא למקום שיש בו מנין, בכל זאת יקראו 'זכור' בטעמים כראוי²⁵. הפוסקים ביארו שהכוונה היא שיקראו 'זכור' מתוך ספר תורה, אך לא יברכו על כך את ברכות התורה²⁶.

לפי תרומת הדשן הנ"ל, אין יוצאים בקריאה זו ידי חובת המצוה מן התורה. אך רבים כתבו שלא מצינו חיוב מן התורה לקרוא את פרשת זכור במנין דווקא, והחיוב לקרוא במנין אינו

23. תרומת הדשן סימן קח.

24. שולחן ערוך תרפה סעיף ז.

25. רמ"א תרפה סעיף ז.

26. משנה ברורה תרפה ס"ק יז, ילקוט יוסף מועדים עמוד רעב, קשרי מלחמה חלק ג סימן נב. נראה קצת שבמקרה זה צריך כל אחד מהחיילים לקרוא את פרשת זכור בעצמו, כדמצינו לענין קריאת מגילה שלא בעשרה, בשולחן ערוך תרפט סעיף ה.

אלא תקנה מדרבנן, ובקריאה הזו שקוראים ביחידות ניתן לצאת ידי חובת הקריאה דאורייתא²⁷.

שאלה 5. השלמת 'זכור' במהלך השבת

חיילים שלא הגיעו לבית הכנסת בשחרית ב'שבת זכור', האם יכולים בהמשך השבת לקבץ מניין לקריאת 'זכור'?

תשובה:

בשאלה 2 התבאר שניתן לקרוא את פרשת 'זכור' במשך כל השבת. לכן אם מתאפשר במהלך השבת, יאספו החיילים מניין ויקראו 'זכור' מתוך ספר תורה בברכה, ויאמרו חצי קדיש. אם הדבר מתאפשר בזמן תפילת מנחה, יקראו הכהן והלוי את פרשת השבוע, והשלישי יגלול ויקרא את פרשת זכור²⁸. כאשר לא ניתן לרכז מניין במהלך השבת לצורך קריאה זו, אזי יש לקרוא את פרשת זכור מתוך ספר תורה, אך אין לברך על קריאה זו את ברכות התורה, וכפי שנתבאר בשאלה 4.

27. שער הציון תרפה אות ה, ילקוט יוסף מועדים עמוד רנט הערה יב, וכן הוא דעת הגר"ש ישראלי והגר"א נבנצל (מקראי קודש פרק א הערה נז). אך דעת הגר"מ אליהו (מקראי קודש פרק א הערה נח) היא שאין יוצאים ידי חובה בקריאה ביחידות, ולפיכך, אם אחרי שקראו ביחידות נזדמן להם מנין, צריכים הם לקרוא שוב במנין.

28. עיין הערה 10.

שאלה 6. קריאת 'זכור' בלי ספר תורה

חיילים שנמצאים ב'שבת זכור' במקום שאין בו ספר תורה,

האם יכולים לקרוא את פרשת זכור מתוך חומש?

הגמרא במגילה דנה בעניין הדין שהקורא את המגילה בעל פה לא יצא, ואומרת: "מנלן? אמר רבא: אתא זכירה זכירה - כתיב הכא: והימים האלה נזכרים, וכתיב התם: כתב זאת זכרון בספר - מה להלן בספר אף כאן בספר. וממאי דהאי זכירה קריאה היא דלמא עיון בעלמא? לא סלקא דעתך, דתניא: זכור - יכול בלב? כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים זכור - בפה"²⁹.

מבואר בגמרא שמדאורייתא אין מצות זכירת עמלק מתקיימת אלא בקריאה בפה מתוך ספר. הפוסקים נקטו שהכוונה היא שצריך לקרוא את פרשת זכור דווקא מתוך ספר תורה כשר, ואין יוצאים ידי חובה בקריאה מחומש³⁰.

אמנם אם החיילים נמצאים במקום שאין בו ספר תורה, בכל זאת ראוי שיקראו את פרשה זכור מתוך חומש מודפס ללא ברכה³¹. חיילים אלו ינהגו כדין מי שלא קרא את פרשת זכור, שמבואר בשאלה 7 שראוי לכוון לצאת ידי חובה בקריאת 'ויבוא עמלק' בפורים ובקריאת 'זכור' בפרשת 'כי תצא'.

29. מסכת מגילה דף יח א.

30. פרי מגדים קמג משבצות זהב ס"ק א, שו"ת עין יצחק סימן א, יחיה דעת חלק ג סימן נג, וכן כתב במקראי קודש פרק א סעיף כב בשם הגר"ש ישראל והגר"מ אליהו.

31. כף החיים תרפה ס"ק לה, חזון עובדיה עמוד ז, וכן משמע מהמשנה ברורה תרפה ס"ק יז.

אם בהמשך השבת יוכלו להתאמץ ולהשיג ספר תורה לקריאת זכור, עליהם לקרוא 'זכור' מתוך ספר התורה אפילו בשעה מאוחרת יותר, וכפי שמבואר בשאלה 5 ובשאלה 2.

שאלה 7. חייל שלא קרא 'זכור'

כיצד ינהג חייל אשר לא נכח במהלך השבת בקריאת פרשת זכור?

תשובה:

התבאר בשאלה 6 שמצות זכירת עמלק מן התורה היא בקריאה מתוך ספר תורה. עם זאת, לא נאמר בתורה שצריך לקרוא את פרשת 'זכור' דווקא, ולפי זה כתב המגן אברהם שניתן לצאת ידי חובה במצוה זו גם בשמיעת פרשת 'ויבוא עמלקי שקוראים בפורים, ושמקיימים בכך גם את תקנת חז"ל שתיקנו לקרוא 'זכור' סמוך לפורים כדי לסמוך את זכירת עמלק למעשה המן³². לעומת זאת, המשנה ברורה הביא את מה שכתב הרמב"ן בביאור מצות זכירת עמלק: "שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם: כך עשה לנו הרשע, ולכך נצטוינו למחות את שמו", ועל פי זה כתב המשנה ברורה שאין יוצאים ידי חובה בקריאת

32. מגן אברהם תרפה ס"ק א.

ויבוא עמלקי, משום שבפרשה זו לא נזכרת המצוה למחות את עמלק³³.

לפיכך, מי שלא שמע את קריאת 'זכור', עליו לבקש בשבת פרשת 'כי תצא' מבעל הקורא שיכוון להוציאו ידי חובה בקריאת 'זכור', ויתכוון אף הוא לצאת בקריאה זו, ובכך יצא ידי חובת המצוה³⁴.

שאלה 8. קריאת 'זכור' בציבור מעורב מעדות שונות בבית כנסת שהציבור מעורב מחיילים בני עדות שונות (אשכנזים, ספרדים ותימנים), האם יכולים כולם לצאת ידי חובה בקריאה אחת של 'זכור'?

תשובה:

מעיקר הדין, הכל יכולים לצאת ידי חובה בכל המבטאים המקובלים בעדות ישראל³⁵, וכן בספרי תורה הכתובים לפני מנהגי כל העדות³⁶. עם זאת, יש הסוברים שכיון שמחמירים

33. משנה ברורה תרפה ס"ק טז.

34. מקראי קודש פרק א סעיף כה בשם הגר"ש ישראל, חזון עובדיה עמוד ז, אך לדעת הגר"מ אליהו צריך לעשות כדברי המגן אברהם ולצאת ידי חובה ב'ויבוא עמלק', כדי להסמיך את זכירת מחיית עמלק לפורים (חוברת הלכות פורים סעיף יז, ועיין קשרי מלחמה חלק ג סימן נא).

35. אגרות משה חלק ג סימן ה, יחווה דעת חלק ו סימן יט, הליכות שלמה מועדים פרק יח סעיף א, הגר"ש אלישיב בחזון עובדיה עמוד ט (ס"ק טז), הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 398, הגר"ש משאש והגר"ש ישראל במקראי קודש פרק א הערות מ-מב, פניני הלכה זמנים פרק יד סעיף ו.

36. יחווה דעת חלק ב סימן ג וחלק ו סימן נו, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 398, מקראי קודש פרק א הערה מ-מא בשם החזון איש, הגרש"ז אורבך, הגר"ש ישראלי, והגר"ש ישראלי.

בקריאת 'זכור', ראוי לכל אחד להקפיד לשמוע את הקריאה כמנהג אבותיו³⁷, וכן מתוך ספר תורה הכתוב כמנהג אבותיו³⁸. כך נהגו בקהילות רבות המשותפות לעדות שונות, לקרוא את קריאת זכור בכמה נוסחים שונים ברצף. לפיכך, יש לאפשר לחייל הרוצה, להוסיף עוד קריאה ולקרוא בנוסח אבותיו³⁹. באשר לספר התורה, ראוי להוציא ספר תורה שמתאים למנהג רוב המתפללים במקום, וכולם יצאו בו ידי חובה⁴⁰.

שאלה 9. קריאת 'זכור' מספר תורה פסול

חיילים שנמצאים בשבת 'זכור' במקום שיש בו רק ספר תורה פסול, כיצד ינהגו?

תשובה:

השולחן ערוך פסק שלא ניתן לברך על ספר תורה פסול, אפילו כשאין ספר תורה אחר⁴¹. לפיכך, אם ידוע שספר התורה פסול, אינם צריכים לקרוא את פרשת השבוע, ואת פרשת 'זכור' יקראו בלי לברך על הקריאה. כמו כן, אם נמצאה טעות בספר התורה

37. יחווה דעת חלק ו סימן יט, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 398, הליכות שלמה מועדים פרק יח סעיף א, פסקי תשובות תרפה אות י בשם מקראי קודש לגרצ"פ פראנק פורים סימן ז ותשובות והנהגות חלק א סימן קנד, פניני הלכה זמנים פרק יד סעיף ו. אך עיין במקראי קודש פרק א סעיף יז, שלדעת הגר"ש משאש והגר"ש ישראלי אין קפידא בכך כלל.

38. פסקי תשובות תרפה אות י בשם מועדים וזמנים חלק ב סימן קסו, הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 398, עיין במקראי קודש פרק א סעיף יז שכן היא דעת הגר"ש משאש, אך לדעת הגר"ש ישראלי אין בכך קפידא.

39. הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק א סעיף מב.

40. הגר"א נבנצל במקראי קודש פרק א סעיף מב, אך לדעת הגר"מ אליהו שם טוב גם להחליף את ספר התורה.

41. עיין שולחן ערוך קמג סעיף ג, משנה ברורה ס"ק כט.

באמצע הקריאה בספר התורה, ישלימו את קריאת הפרשה בלא ברכות, ויקראו גם 'זכור' בלא ברכות⁴².

אמנם הרמ"א מיקל בדין קריאה בספר תורה פסול, שבמקום שאין ספר תורה אחר ניתן לקרוא בברכה בחומש אחר מאותו חומש שנמצאה בו הטעות⁴³. לכן, אם נמצאה טעות בספר התורה בחומש שמות, יכול אשכנזי לקרוא את פרשת זכור שבספר דברים בברכה.

כמו כן, אפילו אם נמצאה הטעות בפרשת זכור עצמה ואין ספר תורה אחר, נהגו האשכנזים להקל שעולה שבירך בתחילה ונמצאה טעות תוך כדי קריאתו, מברך את הברכה האחרונה⁴⁴.

שאלה 10. התברר שספר התורה היה פסול

חיילים שקראו את פרשת זכור, ולאחר מכן התברר שספר התורה היה פסול, האם צריכים לחזור ולקרוא 'זכור' בספר כשר?

תשובה:

רבים מן הראשונים כתבו לגבי כל קריאה בתורה, שאם נמצאה טעות בספר התורה, התברר בזאת שלא יצאו ידי חובה כלל, וצריכים לקרוא שוב בספר כשר. אמנם למעשה נוהגים להקל שבמה שקראו כבר יצאו ידי חובה, משום שיש שיטות שיוצאים

42. על פי ילקוט יוסף קמג סעיף יב. למנהג האשכנזים, אם נמצאה הטעות באמצע אחת העליות, ימתין אותו עולה ויברך ברכה אחרונה לאחר פרשת זכור, כדלקמן (משנה ברורה קמג ס"ק כט).

43. רמ"א רמג סעיף ג. הספרדים אינם נוהגים להקל בכך - כף החיים קמג ס"ק מד.

44. משנה ברורה קמג ס"ק כט. הספרדים אינם נוהגים להקל בכך - ילקוט יוסף סימן קמג סעיף יב.

ידי חובה בקריאת התורה גם בספר פסול. לפיכך, אם נמצא פסול בעת קריאה בספר תורה, ממשיכים לקרוא בספר כשר מהמקום שבו נמצאה הטעות⁴⁵.

אמנם בקריאת זכור לא ניתן להקל כך, שהרי בזה יש מצוה מדאורייתא לקרוא את פרשת זכור מתוך ספר תורה דווקא, ואם קראו בספר תורה פסול לא יצאו ידי חובה. לפיכך, אם מצאו בשבת 'זכור' עצמה שהספר שקראו בו היה פסול, ישובו ויקראו 'זכור' מתוך ספר כשר, אך בלא ברכה⁴⁶.

עם זאת, במקרה שלא מצאו את הטעות עד לאחר השבת, אין צריך לחזור ולקרוא 'זכור'⁴⁷.

שאלה 11. יציאה מחוץ לתחום לקריאת 'זכור'

חייל שנמצא במקום שאין בו מנין מתפללים, אך בישוב סמוך הנמצא מחוץ לתחום קיים מנין, האם מותר לו ללכת לשם לקריאת 'זכור'?

תשובה:

עקב חשיבות מצות קריאת פרשת זכור, צריך לעשות מאמץ ולהגיע למקום בו קיים מנין, אך אין לחייל לצאת מחוץ לתחום

45. שולחן ערוך קמג סעיף ד, בית יוסף יורה דעה רעט.

46. פרי מגדים קמג משבצות זהב סק"ב. אך בשו"ת בצל החכמה חלק ו סימן מג הביא כמה פוסקים שלדעתם יוצאים ידי חובת קריאת פרשת זכור גם מספר תורה פסול, ועל פי זה כתב שאם יש טרחה בדבר, יכולים לכוון לצאת ידי חובה ביובוא עמלק' בפורים.

47. הליכות שלמה תפילה פרק יב סעיף מב, פסקי תשובות קמג אות י.

שבת אף לצורך קריאת פרשת זכור שהיא מצוה מהתורה, וכן אין לצאת עם חפצים (כולל נשק) מחוץ לעירוב⁴⁸. אמנם, אם המרחק עד מקום הקריאה הוא עד 2600 מ'⁴⁹, יוכל החייל להכין 'עירוב תחומין' לפני שבת ולצעוד בשבת לישוב. באשר לאופן הנחת העירוב יש לפנות לרב הצבאי היחידתי. אולם כאשר שוהים במוצב עשרה חיילים לפחות, מתקיים שם דין 'מחנה', ומותר לצאת מחוץ ל'תחום שבת' עד למרחק של 11 ק"מ לשם שמיעת פרשת זכור⁵⁰. את הנשק יש לשאת ב'הצלב' על הצוואר, שבאופן זה לדעת ערוך השולחן נחשב הנשק לתכשיט⁵¹, ולכן מותר לצאת כך בשעת הדחק⁵², בתנאי שלא יטלטל בכיסי מדיו שום חפץ.

48. כן כתבו הגרש"ז אוירבך, הגר"ש מן ההר והגר"ד ליאור במכתביהם בנספחים שבסוף מקראי קודש.
 49. בהנחת 'עירוב תחומין' קונה שביתה במקום העירוב, ומותר לו ללכת בשטח דמוי ריבוע סביב אותה נקודה – 2,000 אמה עד צלע הריבוע ו-2,800 עד הקרן, ומאחר ובכוחו לקבוע את כיוון הריבוע, ניתן להניח את ה'עירוב' במרחק 2,805 אמה ממקומו, ומה'עירוב' יוכל ללכת כמרחק הזה, בסך הכול 5,610 אמה, שהם 2,600 מטר (הלכה כסדרה בצה"ל חלק ג עמוד 186). ביישוב עצמו מותר ללכת רק עד סוף התחום, ולא בחלק שמחוץ לתחום.
 50. משיב מלחמה חלק א סימן ד, וכן כתב הגר"ש גורן במכתב המובא במקראי קודש בנספח ג.
 51. ערוך השולחן שא סעיף נא.
 52. הגר"ש גורן (במקראי קודש בנספח ג), ועיין ספר 'הצבא כהלכה בצה"ל' פרק ג הערה 39.

שאלה 12. 'זכור' במנין או מגילה במנין
חייל שנמצא בבסיס שאין בו מנין, ויכול לצאת לביתו ל'שבת
זכור' או לפורים, האם עליו להעדיף קריאת 'זכור' במנין או
קריאת מגילה במנין?

תשובה:

בשאלה 7 התבאר שנחלקו הפוסקים אם ניתן לצאת ידי חובת
מצות זכירת עמלק בפרשת 'ויבוא עמלק' בפורים. המגן אברהם
כתב שניתן לצאת ידי חובה בכך, ולכן כתב שעדיף להיות
בפורים במקום שיש בו מנין, שבכך ירויח גם מגילה וגם זכירת
עמלק במנין⁵³.

אך למעשה נקטו הפוסקים שאין יוצאים ידי חובת מצות זכירת
עמלק ב'ויבוא עמלק', ולפיכך יש להעדיף את קריאת 'זכור'
במנין, כיון שהיא מדאורייתא, ובקריאת המגילה ניתן לצאת ידי
חובה גם בלא מנין⁵⁴.

53. מגן אברהם תרפה ס"ק א.

54. משנה ברורה תרפה ס"ק טז, כף החיים ס"ק לד, אך עיין קשרי מלחמה חלק ג סימן נא.

שאלה 13. חיוב אשה בשמיעת 'זכור'

האם מותר לאשה לנסוע אל בעלה הנשאר בשבת זכור בצבא, ובכך להפסיד את מצות שמיעת פרשת זכור במנין במקום מגוריה?

תשובה:

יש שכתבו שאף נשים חייבות במצות זכירת מעשה עמלק⁵⁵, שהרי אין זו מצוה שהזמן גרמא, שמן התורה אין למצוה זו זמן קבוע. כך נהגו נשים רבות להקפיד לבוא לבית הכנסת לשמוע את קריאת 'זכור'⁵⁶. אך בספר החינוך כתב שמן הדין נשים פטורות ממצוה זו, משום שאינן בנות מלחמה ומלחמת עמלק אינה מוטלת עליהן⁵⁷, וכדבריו נקטו הפוסקים למעשה⁵⁸. לפיכך, מותר לאשה לנסוע בערב שבת זכור לבעלה הנמצא בצבא, גם אם על ידי כך לא תשמע פרשת זכור במנין ומתוך ספר תורה, ובפרט, ששביתתה יחד עם בעלה זו דבר מצוה, ויש מקום לומר שהדבר נחשב כמי שלצורך מצוה מכניס את עצמו לאונס לפני זמן חיוב מצוה אחרת⁵⁹.

55. מנחת חינוך מצוה תרג, שו"ת בנין ציון החדשות סימן ח בשם רבי נתן אדלר.

56. חזון עובדיה עמוד י, מנחת יצחק חלק ט סימן סח.

57. ספר החינוך מצוה תרג.

58. יחווה דעת חלק א סימן פד, מקראי קודש פרק א סעיף יט בשם הגר"ש ישראל ויהגר"מ אליהו. אשה שהתרגלה להקפיד לשמוע 'זכור' יש בכך משום נדר, אך יש מקום להקל בכך במקום שהתעורר קושי לקיים את הנדר - עיין משנה ברורה תקפא ס"ק יט (שעדיף להחמיר לעשות היתר נדרים), שער הציון אות לג, יביע אומר חלק ב סימן ל סעיפים ה-ו, יחווה דעת חלק א סימן מא.

59. קשרי מלחמה חלק ד סימן ל (על פי השולחן ערוך סימן רמח).

**שאלה 14. צירוף מי שכבר שמע 'זכור' למניין
האם יוצאים ידי חובה בקריאת פרשת 'זכור', כאשר חלק
מהמניין כבר שמעו את הקריאה ויצאו ידי חובה?
תשובה:**

הר"ן במסכת מגילה כתב יסוד בכל המצוות שצריך בהן מניין:
"כל אותם דקחשיב התם (-אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני
התיבה, ואין נושאים את כפיהם, ואין קורין בתורה... פחות
מעשרה) - חובת ציבור הם, ואין עושין אותם אלא אם כן עשרה
או רובם מחוייבים בדבר, כגון שלא שמעו קדיש וברכו. אבל
במגילה לא בעינן עשרה אלא משום פרסומי ניסא, הלכך אפילו
בשביל יחיד קורין אותה בעשרה אף על פי שיצאו הם, כיון
שהיחיד לא יצא"⁶⁰.

לפי זה נראה שהשאלה שבנידונינו בנוגע לפרשת זכור תלויה
במחלוקת שנתבארה לעיל בשאלה 4; לפי תרומת הדשן, החיוב
מדאורייתא הוא שכל יחיד יבוא לשמוע קריאת זכור במניין⁶¹,
ואין זה חובת הציבור בלבד. לכן, לפי דברי הר"ן יהיה ניתן
לקרותה עבור יחיד שלא שמע, אפילו אם שאר המניין כבר יצא.
אך רבים חלקו על תרומת הדשן וכתבו שלא מצינו חיוב מן
התורה לקרוא את פרשת זכור במיין דווקא, והקריאה במנין

60. ר"ן על הר"ף מגילה דף ג א, הובא להלכה בביאור הלכה קמג ד"ה "בפחות מעשרה", וביביע אומר
חלק ח סימן יד.

61. תרומת הדשן סימן קח.

אינה אלא תקנה דרבנן⁶². לפי שיטה זו נראה שהתקנה לקרוא בציבור עם ברכות התורה היא ככל קריאה בתורה שהיא 'חובת הציבור', ואין עושים אותה אלא ברוב מנין המחוייב. לפיכך, אם יש פחות משישה חיילים שלא שמעו 'זכור', יקפידו לכתחילה לקרוא 'זכור' במנין כדי לחשוש לשיטת תרומת הדשן, אך לא יברכו על קריאה זו את ברכות התורה⁶³.

שאלה 15. צירוף חילונים למניין ל'זכור'

האם לצורך קריאת פרשת זכור ניתן לצרף למנין חיילים שאינם שומרי מצוות?

תשובה:

רבים מהפוסקים כתבו באופן עקרוני, שמי שאינו מאמין בתורה או שבשאת נפש אינו שומר את המצוות, אינו יכול להצטרף למנין לכל דבר שבקדושה⁶⁴.

אמנם בימינו נוהגים להקל יותר בדבר משום שניתן להחשיבם כאנוסים וכתינוקות שנשבו⁶⁵, ויש שהקלו אפילו אם הם באים לבית הכנסת רק כדי 'לעשות טובה' לחבריהם הדתיים⁶⁶.

62. שער הציון תרפה אות ה, ילקוט יוסף מועדים עמוד רנט הערה יב, וכן הוא דעת הגר"ש ישראלי והגר"א נבנצל (מקראי קודש פרק א הערה נז). אך דעת הגר"מ אליהו (מקראי קודש פרק א הערה נח) היא שאין יוצאים ידי חובה בקריאה ביחידות.

63. כך עולה מדברי הגר"ש מן ההר במקראי קודש נספח ו.

64. משנה ברורה סימן נה ס"ק מה-מו, שו"ת רב פעלים חלק ב סימן יא. אך באגרות משה חלק א סימן כג כתב שמצטרפים.

65. שו"ת מלמד להועיל חלק א סימן כט, שו"ת בנין ציון החדשות סימן כג, הגר"ש גורן במקראי קודש (נספח ג), הגר"ש ז"א אורבך באשי ישראל פרק טו הערה נב, הגר"א שפירא בספר 'הצבא כהלכה' עמוד תלא, ילקוט יוסף קמג סעיף ג (על פי החזון איש יורה דעה סימן ב ס"ק כח), 'כחיצים ביד גיבור' חלק א עמוד 23. אמנם יש שהקלו בכך רק כאשר מאמינים בה' ובתורתו - שו"ת 'במראה הבזק' חלק א

למעשה, ניתן להקל בדבר כאשר החיילים באים מרצונם הגמור לבית הכנסת, משום שזה מורה שהם מאמינים בה' ובתורתו, וכשהם באים מרצונם להתפלל דינם הוא כחוזרים בתשובה, ומצטרפים הם למנין⁶⁷.

עם זאת, ראוי להחמיר שיהיה רוב מנין מיהודים שומרי מצוות, משום שמצינו בכמה מקומות שנחשב דינו של מי שאינו רגיל לקיים מצוה כדין מי שאינו מחוייב במצוה זו, וכבר התבאר בשאלה 14 שאין לברך על קריאת זכור אלא כאשר רוב המנין מחוייב במצוה⁶⁸.

שאלה 16. השלמת 'זכר למחצית השקל'

חייל שלא נתן 'זכר למחצית השקל', האם עליו להשלים נתינה זו?

תשובה:

בזמן הבית היו מתחילים לתת 'מחצית השקל' מראש חודש אדר, והיו כולם נותנים עד ראש חודש ניסן, שאז היו מתחילים לקנות את קרבנות הציבור מהכסף החדש שנאסף. לפיכך, כל חודש אדר מתאים לנתינת 'זכר למחצית השקל'.

סימן ז, הגר"ד ליאור במקראי קודש (נספח ה), ועיין במקראי קודש פרק א סעיף כג ובנספח ת, שהגר"מ אליהו והגר"ח קנייבסקי מחמירים בכל גווני.

66. הגר"ש גורן במקראי קודש (נספח ג).

67. הגר"מ אליהו והגר"א נבנצל במקראי קודש פרק א סעיף כג.

68. הגר"ש מן ההר במקראי קודש (נספח ו) על פי האגרות משה חלק א סימן כג, וכן הורה למעשה הגר"מ אליהו (במקראי קודש פרק א סעיף כג) שכאשר לא ברור האם החיילים החילונים באו מרצונם או רק כדי לעשות טובה לחבריהם צריך שיהיה רוב מנין מחיילים דתיים.

עם זאת, המנהג הוא לתת את הכסף בסמוך לפורים כדי לקיים את מאמר חז"ל שמקדימים את שקלי ישראל לשקליו של המן⁶⁹, והאשכנזים נותנים בתענית אסתר כדי שתהיה הצדקה לכפרה בצירוף עם התענית⁷⁰.

לפיכך צריך לתת 'זכר למחצית השקלי' מתחילת חודש אדר ועד פורים, ואם חייל יוצא לפעילות בתענית אסתר, יכול הוא לקחת סכום כסף לצורך כך שיפריש אותו לצדקה במקום שבו הוא נמצא. אך בדיעבד, אם לא הפריש 'זכר למחצית השקלי' לפני פורים, ניתן להשלים זאת עד סוף חודש אדר⁷¹.

69. מסכת סופרים פרק כא הלכה ד.

70. רמ"א תרצד סעיף ד, כף החיים תרצד ס"ק כה.

71. הלכות חגים לגר"מ אליהו עמוד 401 (וכתב שאם לא נתן עד ראש חודש ניסן יתן אפילו אחר כך), הגר"ש ישראלי במקראי קודש פרק ב סעיף י.

שאלות ותשובות

פורים

קריאת המגילה

שאלה 17. אכילה ושינה לפני הקריאה
האם מותר לחיילים הנאלצים להתעכב בליל הפורים מלקרוא
מגילה, לאכול לאחר גמר הצום לפני קריאת המגילה? האם
מותר להם לישון כדי להיות מוכנים לפעילות בלילה?

תשובה:

ככלל, כשמגיע הזמן שאדם מחוייב לקיים מצוה, אסור לו
לאכול ולישון לפני שהוא מקיים את המצוה, כדי שלא ישכח
ויתבטל מלקיימה¹. כך הוא הדין גם לגבי קריאת המגילה,

1. שולחן ערוך סימן רלה סעיף ב וסימן תלא ב, רמ"א תרצב סעיף ד.

שאסור לאכול עד שיקיים את המצוה, ואפילו אם התענית קשה עליו², וכל שכן שאסור לישון אפילו תנומה קצרה³. אמנם למעשה, דין זה נוהג בכל יום, שהרי אסור לאכול ולישון עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל ערבית⁴. בעניין זה נהגו להקל במציאויות שלא סביר שישכח להתפלל, כגון שיש מנין קבוע או שרבים נמצאים יחד ויזכירו זה לזה להתפלל⁵, ויתכן שכמו כן יש להקל גם לעניין מקרא מגילה, ובפרט חיילים בצבא שמעיקר הדין הם פטורים מדין 'העוסק במצוה פטור מן המצוה'. הרוצה להחמיר יותר, יכול למנות את אחד מחבריו החיילים בתורת 'שומר' שיזכירו לקרוא מגילה⁶, או לכוון שעון שיצלצל ויזכיר לו לקרוא מגילה⁷. באופן אחר, ניתן להחמיר לאכול רק שאר מאכלים שאינם לחם או עוגות, או לאכול אפילו לחם כשיעור 'כביצה' בלבד (57 סמ"ק)⁸.

2. שולחן ערוך ורמ"א תרצב סעיף ד.
3. משנה ברורה תרצב ס"ק טו, תורת המועדים סימן ה סעיף כב.
4. שולחן ערוך ורמ"א רלה סעיף ב.
5. עיין משנה ברורה בפתיחה לסימן תרסט דיש ללמד זכות דרבים מדכרי אהדדי, ועיין ערוך השולחן רלב סעיפים טו-טז.
6. חזון עובדיה עמוד צה, וכן כתב במשנה ברורה רלה ס"ק יח לענין אכילה לפני קריאת שמע (ועיין שם בס"ק יז שיש ללמוד מדבריו שצריך שהשומר לא יאכל בעצמו), אך עיין עוד במשנה ברורה תרצב ס"ק טז.
7. הליכות שלמה פרק ב אות יב.
8. משנה ברורה תרצב ס"ק יד (אך כתב שאין להקל אלא למי שהתענית קשה עליו), חזון עובדיה עמוד צה (וכתב שהמחמיר תבוא עליו ברכה), הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק ד הערה יט (שמותר לכתחילה, אך אין לאכול פת כלל).

שאלה 18. הקדמת הקריאה לי"ג

חיילים המתכוונים לצאת לפעילות עם חשיכה בליל פורים ולא יספיקו לחזור לפני אור הבוקר, האם יכולים להקדים ולקרוא את המגילה לפני יציאתם?

תשובה:

דין מעין זה מצינו לגבי תפילת ערבית, שניתן להתפלל אותה מפלג המנחה ולמעלה⁹. הוא הדין לעניין קריאת המגילה, שבמקום הצורך מותר לשמוע את קריאת המגילה מבעוד יום, מפלג המנחה ולמעלה¹⁰.

לפיכך, כאשר החיילים לא יוכלו לקרוא את המגילה בלילה, עליהם להקדים ולקרוא את המגילה בברכה מפלג המנחה (כשעה ורבע לפני השקיעה). במקרה זה, יקפידו לכתחילה להתפלל מנחה לפני פלג המנחה, כדי שלא יהיה הדבר כיתרתי דסתריי¹¹. כמו כן, יש להתפלל ערבית אחרי פלג המנחה לפני קריאת המגילה¹², וישבו ויקראו קריאת שמע של ערבית אחרי צאת הכוכבים¹³.

אמנם בשנה שחל פורים ביום ראשון, לא ניתן בשום אופן לקרוא את המגילה מבעוד יום, משום שאסור לקרוא את

9. שולחן ערוך רלג סעיף א, רלה סעיף א.

10. שולחן ערוך תרצב סעיף ד, ביאור הלכה ד"ה "מפלג", יביע אומר חלק א סימן מג, מלומדי מלחמה סימן קב.

11. משנה ברורה רלג ס"ק יא (ועיין ביאור הלכה תרצב ד"ה "מפלג"), ילקוט יוסף רלה סעיף א (וכתב שיש למיקל על מה לסמוך).

12. שער הציון תרצב אות יט, כף החיים ס"ק כט.

13. שולחן ערוך רלה סעיף א.

המגילה בשבת¹⁴. במקרה זה יקראו החיילים את המגילה רק ביום הפורים, ויצאו בזה ידי חובה, שהקריאה של היום היא העיקרית. (אם גם ביום לא יוכלו לקרוא - עיין בשאלה 19 ובשאלה 27).

**שאלה 19. הקדמת הקריאה לימים הקודמים
חיילים היוצאים לפעילות, ולא יוכלו לקרוא את המגילה
בפורים, האם יכולים להקדים את קריאת המגילה לימים
הקודמים?**

תשובה:

הרבנות הצבאית מספקת מגילת אסתר לכל מקום. עם זאת, על כל חייל מוטלת החובה לעשות כל מאמץ כדי להשיג מגילה כשרה לקרוא בה בפורים בלילה וביום, או להגיע בפורים למקום שיש בו מגילה כשרה, כל עוד הדבר אינו פוגע בצרכים המבצעיים¹⁵.

במקרה שלא ניתן בשום אופן לקרוא את המגילה בפורים, יש לעשות כפסק השולחן ערוך: "המפרש בים והיוצא בשיירה ואינו מוצא מגילה להוליך עימו, יקראנה ב"ג, או ב"ב, או ב"א בלא ברכה, ואם אי אפשר להמתין עד ימים הללו יש אומרים שקורא אפילו מתחילת החודש"¹⁶.

14. מגן אברהם תרצב סק"ו, פרי מגדים אשל אברהם סק"ו.

15. טור סימנים תרפז-תרפח, משנה ברורה תרפח ס"ק יט, הגר"א נבנצל במקראי קודש פרק ה הערה קי. אף שיש מצבים שבהם מעיקר הדין החיילים פטורים מדין 'העוסק במצוה פטור מן המצוה', בפועל לא ראוי לנצל היתר זה כדי להיפטר ממצוות במציאות הצבאית.

16. שולחן ערוך ורמ"א תרפח סעיף ז.

לפיכך, יארגנו החיילים מנין לפני היציאה לפעילות ויקראו את המגילה בציבור, ואם אין להם מנין יקראוה אפילו ביחידות¹⁷ (ובכל מקרה אין לקרוא את המגילה בשבת¹⁸). בנוגע לשאר מצוות הפורים, יש לקיימן רק במועד¹⁹, ויש להיערך לכך בהתאם (ועיין עוד לקמן בשאלה 27).

אם קראו את המגילה לפני פורים, ובסוף נזדמנה להם בפורים מגילה כשרה, הרי הם מחוייבים לחזור ולקרוא את המגילה בברכותיה, שכן זהו זמנה העיקרי של המצוה²⁰.

שאלה 20. המאחר לקריאת המגילה

חייל שאיחר והגיע לבית הכנסת אחרי שהתחילו כבר בקריאת המגילה, האם יכול לקרוא את התחלת המגילה לעצמו?

תשובה:

בגמרא במגילה נאמר: "תנו רבנן: השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם (רש"י: על פה) - יצא. מתיבי: היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות, אם רישומן ניכר - כשרה, ואם לאו - פסולה! לא קשיא הא בכולה הא במקצתה"²¹.

17. משנה ברורה תרפח ס"ק כ, תורת המועדים סימן ה סעיף ה.

18. שולחן ערוך תרפח סעיף ו, מגן אברהם תרצב סק"ו, פרי מגדים תרצב אשל אברהם סק"ו.

19. משנה ברורה תרפח סק"כ.

20. רמ"א סימן תרפ"ח סעיף ז, משנ"ב ס"ק כב, תורת המועדים סימן ה סעיף ה.

21. מסכת מגילה דף יח ב.

מכאן למדו הפוסקים שבדיעבד ניתן לצאת ידי חובה אם קרא חלק מן המגילה בעל פה (והוא הדין מתוך מגילה מודפסת), בתנאי שקרא את הרוב מתוך מגילה כשרה²².

אמנם הר"ן כתב שכל זאת רק כאשר החלק החסר היה באמצע המגילה, אך אם החסיר בראש המגילה או בסופה - לא יצא²³. אך כתב הביאור הלכה שכוונת הר"ן היא, שאם המגילה עצמה היתה חסרה בראשה או בסופה - היא פסולה משום שאינה יכולה להיקרא 'ספר'. אך אם המגילה היתה שלימה, אלא שהקורא קרא את תחילתה בעל פה - יצא ידי חובה²⁴.

לפיכך, חייל שנכנס לבית הכנסת מעט באיחור, יברך את ברכות המגילה (בעמידה²⁵), ויתחיל לקרוא מתוך מגילה מודפסת עד שיידביק את הקורא, וישתלב מכאן ואילך בקריאתו. באופן זה הוא יוצא ידי חובה, בתנאי ששמע את רוב המגילה מפיו של הקורא שקרא ממגילה כשרה (אמצע המגילה הוא באמצע פרק ה').

22. שולחן ערוך תרצ סעיף ג, משנה ברורה ס"ק ז, חזון עובדיה עמוד עט.

23. בית יוסף ורמ"א תרצ סעיף ג.

24. ביאור הלכה תרצ ד"ה "דוקא".

25. משנה ברורה תרצ סעיף א, כף החיים תרצ ס"ק ב.

**שאלה 21. יציאה לפני סוף קריאת המגילה
חייל שאינו יכול להישאר עד סוף קריאת המגילה, וצריך לצאת
מבית הכנסת לפני סוף הקריאה, מה יעשה?
תשובה:**

התבאר בשאלה 20 שניתן לצאת ידי חובה אם קורא חלק מן המגילה מתוך מגילה מודפסת, בתנאי שאת רוב המגילה שמע מפי הקורא ממגילה כשרה. לפיכך, חייל הממהר לצאת מבית הכנסת, יכול לשמוע מפי הקורא את החצי הראשון של המגילה, ואחר כך לקרוא בזריזות בעצמו עד סוף המגילה, ובזה יצא ידי חובה (אמצע המגילה הוא באמצע פרק ה').

במקרה זה אין לברך את ברכת 'הרב את ריבנו' אחרי קריאת המגילה, משום שאין נוהגים לברך אותה אלא בציבור²⁶.

**שאלה 22. נמנום בזמן הקריאה
חייל שהיה עייף, ונמנם בזמן קריאת המגילה, האם יצא ידי
חובת המצוה?
תשובה:**

במשנה במגילה נאמר שהקורא את המגילה כשהוא מתנמנם - יצא ידי חובה²⁷. אך דין זה שייך רק כשהקורא עצמו נמנם בעת

26. רמ"א תרצב סעיף א, חזון עובדיה עמוד פט.

27. מסכת מגילה דף יז א.

הקריאה, אך כאשר אחד השומעים נמנס תוך כדי הקריאה, הוא בוודאי החסיר מספר מילים, ולא יצא ידי חובה²⁸.
חייל שנרדם או התנמנם באמצע שמיעת המגילה, והתעורר תוך כדי הקריאה, יחזור ויקרא (מתוך המגילה המודפסת שלפניו) מהפסוק שנרדם בו עד ש'ידביקי את הקורא, ויצא ידי חובה בתנאי ששמע את רוב המגילה מפיו של הקורא שקרא ממגילה כשרה, כפי שנתבאר בשאלה 20.

שאלה 23. קריאה בשמירה

חייל המאייש עמדת שמירה במוצב בשעת קריאת המגילה, ולא תהיה לו אפשרות אחרת לקרוא את המגילה אלא בזמן השמירה, האם מותר בנסיבות אלו לקרוא תוך כדי שמירה?

תשובה:

קריאת המגילה מחייבת מיקוד המבט במגילה, והקריאה אורכת זמן ממושך, ולפיכך אין לקרוא מגילה תוך כדי שמירה, כיון שיש בכך פגיעה מהותית בשמירה²⁹. לפיכך, החייל פטור מן הדין מקריאת מגילה, ככל עוסק במצוה שפטור מן המצוה³⁰.
במצב זה החייל יכול לבקש מחייל אחר שיעמוד לידו ויקרא לו את המגילה (אם אין מניעה בטחונית), או לבקש מחייל אחר שיחליפנו לזמן מה כדי שיוכל לקרוא את המגילה.

28. שולחן ערוך סימן תרצ סעיף יב, משנה ברורה ס"ק מא.

29. קשרי מלחמה חלק א סימן עז.

30. רמ"א לח סעיף ח.

עיינן עוד לקמן בשאלה 27, שבהעדר אפשרות לקרוא את המגילה, ראוי להשתדל בכל זאת לשמוע את קריאת המגילה ברדיו או דרך הטלפון (כשאינן מניעה בטחונית), כיון שיש אומרים שיוצאים ידי חובה בכך, אך אין לברך על קריאה שכזו.

שאלה 24. השלמת קריאת הלילה

חייל אשר נבצר ממנו לשמוע קריאת מגילה בלילה, האם עליו לשמוע למחרת ביום את קריאת המגילה פעמיים?

תשובה:

קריאת המגילה בלילה וביום הינן שתי מצוות, ועל כן את חובת הקריאה בלילה ניתן לקיים עד עלות השחר, ואם לא קרא את המגילה בלילה, יקיים את קריאת המגילה של היום רק פעם אחת³¹. במקרה זה, לכל הדעות יברך ביום את שלוש הברכות: 'על מקרא מגילה', 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו'³².

31. שולחן ערוך תרפז סעיף א, משנה ברורה סק"ג, חזון עובדיה עמוד מח.

32. כן כתב בחזון עובדיה עמוד סד לעניין מי ששכח לברך 'שהחיינו' בלילה.

שאלה 25. קריאת לילה או קריאת יום

חייל היודע שיוכל לשמוע קריאת מגילה רק פעם אחת - או בלילה או ביום, איזה מהאפשרויות עליו להעדיף?

תשובה:

התקנה המקורית של קריאת המגילה היתה לקרוא ביום ולא בלילה, כמו שנאמר "והימים האלה נזכרים ונעשים"³³, וכפי ששאר מצוות הפורים נוהגות דווקא ביום³⁴. החיוב לקרוא את המגילה גם בלילה, הוא תקנה מאוחרת יותר, שאינה בגדר חיוב 'מדברי קבלה' אלא מצוה דרבנן בלבד³⁵. אף על פי כן, ראוי יותר לקרוא את המגילה בלילה, משום שכלל נקוט בידינו ש'אין מעבירין על המצוות'³⁶, ובפרט כאשר קיים ספק כלשהו שמא לא יוכל לקרוא ביום.

33. אסתר פרק ט פסוק כח.

34. בית יוסף סימן תרצב.

35. נודע ביהודה מהדורא קמא סימן מא.

36. ערוך השולחן תרפז סעיף ג, 'ועלהו לא יבולי' עמוד רמב, וכן הוא בשו"ת הרדב"ז חלק ד סימן יג לגבי חבוש בבית האסורים שיקיים את המצוה הראשונה שבאה לידינו, ועיין שדי חמד כרך ט מערכת יום הכיפורים סימן א סעיף י, ועיין בספר הלכה כסדרה בצה"ל חלק ב עמוד 39 ובהערה 28 שם.

שאלה 26. קריאה לפני הנץ החמה

חייל שצריך לצאת לפעילות ביום הפורים, ויכול לקרוא את המגילה אחרי עלות השחר לפני זריחת החמה, או לקרוא בשעה מאוחרת בחזרתו מן הפעילות, איזה מן האפשרויות יעדיף?

תשובה:

במשנה במסכת מגילה נאמר: "אין קורין את המגילה... עד שתנץ החמה, וכולן שעשו משעלה עמוד השחר - כשרי"³⁷. רשיי במקום מבאר שמן הדין היום מתחיל מעלות השחר, אך חכמים תיקנו שלכתחילה יקראו דווקא משתנץ החמה, משום שאין הכל בקיאים בעלות השחר.

האחרונים כתבו שכמו כן מי שאנוס קצת יכול לקרוא את המגילה לכתחילה מעלות השחר³⁸. נראה שהם למדו זאת מהדין שמי שדחוק לצאת לדרך יכול לכתחילה להתפלל שחרית ולקרוא קריאת שמע מעלות השחר³⁹.

במציאות הצבאית, פעמים רבות מתגלה שכל דחייה במצוה עלול לגרום אף לביטולה, ולכן עדיף להקדים ולקרוא את המגילה לאחר עלות השחר, ולא להמתין מאוחר יותר לאחר כל הפעילויות.

37. מסכת מגילה דף כ א, ונפסק להלכה בשולחן ערוך תרפז סעיף א.

38. מגן אברהם תרצב סק"ז, משנה ברורה תרפז סק"ו.

39. שולחן ערוך נח סעיף ג, פט סעיף ח.

שאלה 27. חיילים שאין להם מגילה

**חיילים שנקלעו למקום שאין להם מגילה כשרה, מה יעשו?
האם יברכו 'שהחיינו' ו'שעשה ניסים' למרות שאינם קוראים
את המגילה? האם עליהם לקרוא הלל?**

תשובה:

באשר לעצם הקריאה:

השולחן ערוך כתב: "אם אין מגילה כשרה, קורים אותה בחומש בלא ברכה"⁴⁰. אך האחרונים מבארים שכוונת השולחן ערוך היא שיש לקרוא במגילה פסולה העשויה בגלילה, שיש אומרים שיוצא בקריאה כזו בשעת הדחק, אך במגילות מודפסות שלנו שאינן עשויות בגלילה בוודאי אין יוצאים ידי חובה. עם זאת, ראוי שיקרא מתוכה כדי שלא תשתכח תורת מגילה, אך לא יברכו על קריאה זו⁴¹.

אפשרות עדיפה עוד יותר, היא לשמוע את קריאת המגילה ברדיו או דרך הטלפון⁴², משום שיש הסוברים שניתן לצאת בכך ידי חובה⁴³. אך אין לברך על קריאה כזו, מכיוון שלדעת רבים אין יוצאים בכך ידי חובה, שהרי בדרך זו אין שומעים באופן ישיר

40. שולחן ערוך תרצא סעיף י.

41. משנה ברורה תרצא ס"ק כז, חזון עובדיה עמוד צח.

42. עיין אגרות משה חלק ד סימן צא, משיב מלחמה חלק ב עמוד קל, קשרי מלחמה חלק א סימן עז.

43. באגרות משה (חלק ד סימן צא) ובמקראי קודש לגרצ"פ פראנק נוטים לומר שמעיקר הדין ניתן לצאת בכך, וכן הורה הגר"א שפירא, ועיין במקראי קודש פרק ז הערה קב.

את קולו של קורא המגילה, אלא רק גלים חשמליים המדמים את קולו של הקורא⁴⁴.

באשר לברכת 'שהחיינו':

המשנה ברורה כתב שיש מקום לברך 'שהחיינו' על 'תוקפו של נס' שהיה ביום זה אפילו אם אינו קורא את המגילה⁴⁵, וכפי שמצינו בברכת 'שהחיינו' שאומרים בימים טובים ש"זמן - אומרו אפילו בשוק"⁴⁶, וכן נקטו כמה אחרונים למעשה⁴⁷. אך למסקנה כתב הביאור הלכה שצריך עיון בהלכה זו⁴⁸, וגם הגר"ע יוסף כתב שאין לברך 'שהחיינו' כיון ש'ספק ברכות להקל'⁴⁹.

באשר לברכת 'שעשה ניסים':

הביאור הלכה כתב שלפי הסברא הנ"ל שיש לברך 'שהחיינו' אפילו בלא קריאת המגילה, הוא הדין שיש לברך גם 'שעשה ניסים' על עצם היום, והביא שכן כתב המאירי. הסברא נותנת שאפילו מי שאומר שאין לברך 'שהחיינו' כיוון שאינו מקיים

44. לדעת פוסקים רבים אין יוצאים ידי חובה בשמיעה דרך הטלפון - מנחת שלמה קמא סימן ט, משיב מלחמה חלק ב עמוד קל, ציץ אליעזר חלק ד סימן כו אות ח, חזון עובדיה עמוד נו, משנה הלכות חלק ד סימן פה, ועיין בהלכה כסדרה בצה"ל חלק ב עמוד 150.

אם שמעו בדרך זו, ואחר כך נזדמנה להם מגילה כשרה, הגר"א נבנצל הורה שיקראו שוב בברכה, אך למעשה ייתכן שכיון שנחלקו הפוסקים בדין זה, אין לברך שוב.

45. משנה ברורה תרצב סק"א.

46. מסכת עירובין דף מ ב, מסכת סוכה דף מז ב.

47. מור וקציעה תרצב, מהר"י מלכו בברכי יוסף תרצב דין א, רוח חיים תרצב סק"ב.

48. באור הלכה תרצב ד"ה "ושהחיינו", ועיין באגרות משה חלק ה סימן כב סעיף ב, שכתב שנראה שדעת הביאור הלכה נוטה שיש לברך, אך למעשה האגרות משה חלק על כך וכתב שאין לברך, וכן כתב במקראי קודש הערה יג בשם הגר"ש ישראל ויהגר"מ אליהו.

49. יביע אומר חלק ו סימן מב סעיף ב.

שום מצוה יהבאה מזמן לזמן, ייתכן שיודה לברך 'שעשה ניסים' על הנס שאירע בו ביום. אמנם למעשה כתבו כמה פוסקים שאין לברך⁵⁰.

באשר לאמירת הלל:

הגמרא במסכת מגילה דנה בשאלה מדוע אין אומרים הלל בפורים, ואחד מההסברים המובאים שם הוא משום ש"קרייתא זו הלילא"⁵¹, דהיינו שקריאת המגילה הוא תחליף לקריאת ההלל. על פי זה כתב המאירי במקום, שמי שנמצא במקום שאין לו מגילה - צריך לומר הלל בפורים.

אך למעשה כתבו הפוסקים שלא ניתן לסמוך על כך לומר הלל בברכה, משום שיש לומר ש'לא פלוג רבנן' ובכל מקרה לא תיקנו הלל בפורים, ובפרט שבגמרא ישנם טעמים נוספים מדוע אין אומרים הלל בפורים⁵². לפיכך, מי שאין לו מגילה כשרה ביום הפורים עליו לומר הלל, אך בלא ברכה⁵³.

50. דעת המהר"י מלכו (הובא בברכי יוסף תרצב דין א) היא שמברך 'שהחיינו' ואינו מברך 'שעשה ניסים', וכן כתב במקראי קודש הערה יג בשם הגר"ש ישראל והגר"מ אליהו שאין לברך 'שעשה ניסים'.

51. מסכת מגילה דף יד א.

52. ברכי יוסף תרצג סק"ד, פרי מגדים תרצג אשל אברהם סק"ב, שערי תשובה תרצג ד"ה "אין קורין".

53. שערי תשובה תרצג ד"ה "אין קורין", חזון עובדיה עמוד צו.

שאלה 28. קריאה ללא טעמים

חיילים שיש להם מגילה כשרה, אך אין להם בעל קורא שיודע

את טעמי המגילה, מה יעשו?

תשובה:

קריאת המגילה בטעמיה אינה מעכבת, אלא אם כן הקריאה נעשית באופן המשנה מהותית את משמעות הכתוב⁵⁴. לפיכך, יקרא אחד החיילים אף ללא טעמים, תוך תשומת לב מירבית שלו ושל השומעים לכך שאינו טועה בקריאה עצמה.

אם מעמידים את אחד החיילים לסייע בלחש לקורא, על המסייע לשים לב שלא יקרא את רוב המגילה מתוך מגילה מודפסת, שאם לא כן לא יצא ידי חובה⁵⁵.

אם חייל קורא את המגילה לעצמו מתוך מגילה כשרה, ואין מי שעוקב אחריו מתוך מגילה מודפסת, והוא יודע שסביר שהוא יטעה בקריאה בטעות שמשנה את המשמעות, לא יברך על הקריאה⁵⁶.

54. שולחן ערוך קמב סעיף ב, משנה ברורה תרצא ס"ק כ"ה, ילקוט יוסף מועדים עמוד רצו.

55. שערי תשובה תרצ ד"ה "קורא", כף החיים תרצ סק"ל.

56. שערי תשובה תרצ ד"ה "קורא", כף החיים תרצ סק"ל.

שאלה 29. 'הקפצה' באמצע הקריאה

חיילים ש'הוקפצו' באמצע קריאת המגילה, האם יכולים להמשיך בקריאה לאחר החזרה לשגרה מהמקום שבו הפסיקו, או שעליהם לחזור ולברך ולקרוא את המגילה מראשיתה?

תשובה:

נאמר במשנה במגילה: "קראה סירוגין - יצא"⁵⁷, ופירוש הדבר הוא שניתן לצאת ידי חובת קריאת המגילה אפילו אם היתה הפסקה באמצע הקריאה.

אמנם בדין זה נחלקו השולחן ערוך והרמ"א, שלדעת השולחן ערוך זה אפילו אם ההפסקה היתה ארוכה ביותר, ולפי הרמ"א כאשר ההפסקה היתה באונס יוצאים ידי חובה רק אם 'לא' שהו כדי לגמור את כולה', כלומר שלא היתה הפסקה למשך זמן כזה שניתן היה לקרוא בו את כל המגילה⁵⁸. אך באמת בנידון דידן גם הרמ"א יודה שחוזרים למקום שפסקו, שאין זה נחשב שהפסיקו באונס, כיון שהיו ראויים בעצם לקרוא את המגילה, שלא היתה שם צואה וכדומה, והאונס הוא חיצוני בלבד בגלל ההקפצה⁵⁹.

לפיכך, חיילים ש'הוקפצו' באמצע קריאת המגילה וחזרו, יתחילו לקרוא ממקום שהפסיקו. כך הוא גם אם החיילים

57. משנה מגילה פרק ב משנה ב, ונפסק בשולחן ערוך תרצ סעיף ה.

58. שולחן ערוך ורמ"א סה סעיף א, משנה ברורה תרצ ס"ק יח.

59. משנה ברורה סה סק"ב.

דיברו בזמן ההפסקה, שגם זהו בכלל 'הקורא לסירוגין' שיצא ידי חובה⁶⁰.

(חייל שעקב ה'הקפצה' פיספס את שמיעת חלק מהמגילה, יכול לקרוא את החלק הזה מתוך מגילה מודפסת, ולהזדרז להדביק את הקורא, בתנאי שאת רוב המגילה הוא שמע מפי הקורא, וכדלעיל בשאלה 20).

שאלה 30. החלפת בעל קורא באמצע הקריאה

אם באמצע קריאת המגילה הוקפץ בעל הקורא, האם ניתן להמשיך בקריאה עם בעל קורא אחר? כמו כן, האם ניתן לכתחילה להחליף קוראים באמצע קריאת המגילה, במקרה שקשה לאחד להכין את כל הקריאה?

תשובה:

במקרה שהקורא הוקפץ באמצע הקריאה, יעמוד קורא אחר וימשיך את הקריאה מהמקום שבו הפסיק הקורא הראשון⁶¹. ניתן לנהוג באופן דומה לכך אפילו לכתחילה, שבמקרה שקשה לאחד להכין את כל הקריאה, יחלקו החיילים את הקריאה ביניהם ויתחלפו באמצע הקריאה⁶².

60. רמ"א תרצ סעיף ה.

61. משנה ברורה תרצ"ב סק"ב, כף החיים תרצ"ב ס"ק יא.

62. הגר"מ אליהו במקראי קודש פרק ז הערה צא, הגר"ח קנייבסקי במקראי קודש נספח טו.

שאלה 31. מנחה ומגילה

חיילים שחזרו מפעילות בפורים אחרי הצהרים, ועדיין לא התפללו מנחה ואף לא שמעו את קריאת המגילה, איזה מהם יקדימו? מה הדין אם לא נשאר די זמן ביום עבור שניהם?

תשובה:

בגמרא במגילה נאמר שהכהנים צריכים להתבטל מעבודת הקרבנות כדי לשמוע את קריאת המגילה, ורק קבורת 'מת מצוה' עדיפה מקריאת המגילה, כיוון שיש בה משום כבוד הבריות⁶³. כן כתב בשולחן ערוך: "מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצוות של תורה, שכולם נדחות מפני מקרא מגילה, שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו, חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים, שהפוגע בו קוברו תחילה ואחר כך קורא"⁶⁴.

עם זאת, הבית יוסף והרמ"א מבארים שאין הכוונה שמגילה דוחה מצוות דאורייתא לגמרי, שהרי חיוב מגילה הוא רק מדרבנן, אלא הכוונה היא שאם עומדת לפניו קריאת מגילה ומצוה אחרת, יש להקדים ולקרוא את המגילה, ואחר כך לקיים את המצוה האחרת⁶⁵.

63. מסכת מגילה דף ח א.

64. שולחן ערוך תרפז סעיף ב.

65. בית יוסף סימן תרפז, רמ"א תרפז סעיף ב.

לכן, אם הזמן מספיק גם לקרוא את המגילה וגם להתפלל מנחה, בוודאי יש להקדים את קריאת המגילה ורק לאחר מכן להתפלל מנחה, ואין אומרים כאן שיתדיר קודם'.
אך אם אין הזמן מספיק כדי להתפלל מנחה לאחר קריאת המגילה, לכאורה יש מקום להסתפק כיצד לנהוג; מצד אחד, תפילת מנחה היא מדרבנן, ולכן יש לומר שקריאת המגילה שהיא חשובה דוחה אותה, אך מאידך יש לומר שתפילת מנחה דוחה את קריאת המגילה משום שהיא מצוה קבועה.
למעשה, יש להעדיף את קריאת המגילה על פני תפילת מנחה, אפילו במקום שאין שהות לקיים את שתיהן, משום שלתפילת מנחה ישנה תקנה להתפלל תפילת תשלומין בערב⁶⁶.

שאלה 32. קריאה סמוך לשקיעה

**חיילים שחזרו מפעילות ביום הפורים בשעה מאוחרת סמוך לשקיעת החמה, האם יוכלו לקרוא את המגילה בברכותיה?
תשובה:**

זמן קריאת המגילה הוא עד הלילה⁶⁷, ולכן צריך להספיק לסיים את קריאת המגילה עד השקיעה⁶⁸. לפיכך, אם מעריכים שלא יספיקו לסיים את המגילה עד השקיעה (ולדעת הגר"ע יוסף עד

66. כף החיים תרפז ס"ק יט בשם נהר שלום, מקראי קודש פרק ד סעיף כא בשם הגר"ש ישראלי והגר"מ אליהו. עיין שם, שהגר"מ אליהו הוסיף שהוא הדין אפילו במקרה שאין תשלומין לתפילת מנחה, וכגון שהזיד ולא התפלל מנחה עד סמוך לשקיעה. לפי זה מסתבר שהוא הדין בחייל היוצא לפעילות ולא יהיה לו פנאי להשלים את תפילת מנחה.

67. שולחן ערוך תרפז סעיף א.

68. משנה ברורה תרפז סק"ה, חזון עובדיה עמוד מח.

13.5 דקות לאחר השקיעה⁶⁹) - לא יברכו על הקריאה⁷⁰. לשם כך ראוי לא להאריך בטעמים, וכמובן לא בהכאת המן, כדי לסיים את המגילה עד השקיעה.

אם מראש חשבו שלא יסיימו בזמן ולא בירכו על המגילה, ותוך כדי הקריאה התברר שכן יספיקו לסיים בזמן, יכולים לברך את הברכות 'בין הפרקים' על פי החלוקה לפרשיות פתוחות וסתומות⁷¹. אם סיימו את הקריאה וגילו שעוד לא שקעה החמה, יברכו רק את ברכת 'הרב את ריבנו'⁷².

69. ילקוט יוסף מועדים עמוד רפג (וכן דעת הגר"מ אליהו במקראי קודש הערה יג), והטעם נתבאר בתורת המועדים עמוד קיט, שדעת הגר"ע יוסף (יביע אומר חלק ו יורה דעה סימן כג, יביע אומר חלק ו סימן מ) היא שניתן לברך על מצוות דאורייתא בין השמשות, והוא הדין לקריאת המגילה שהיא מדברי קבלה.

אך דעת המשנה ברורה היא שאין מברכים בין השמשות אפילו על מצוות דאורייתא (ביאור הלכה סימן ל ד"ה "וישי", משנה ברורה תקפח סק"א, אך קצת צריך עיון משער הציון תרכג ס"ק יא), וכן היא דעת הגר"א נבנצל בענייננו (במקראי קודש פרק ד הערה יג).

70. כן משמע במשנה ברורה תרפז סק"ה ובילקוט יוסף מועדים עמוד רפג, וכן דעת הגר"א נבנצל במקראי קודש פרק ד הערה יג.

71. משנה ברורה תרצב סק"ו (ועיין שם בשער הציון ס"ק יא שנחלקו מהו 'בין הפרקים'), אך אחרים כתבו שיברך מיד כשזכר (כף החיים תרצב סק"ח, חזון עובדיה עמוד סד), וכן תמה ב'ביצחק יקרא' לגר"א נבנצל על דברי המשנה ברורה שכתב לברך 'בין הפרקים', שהרי כל עוד לא מברך הרי הוא קורא את המגילה שלא כתיקנה, ועוד שאין זה הפסק כיון שהוא לצורך.

לדעת הבן איש חי (שנה א פרשת תצוה סעיף ה) אין לברך על המגילה אם כבר קראו את עשרת בני המן, אך בחזון עובדיה (עמוד סד) דחה את דבריו.

72. אמנם הרמ"א (יורה דעה יט סעיף א) פסק שבדיעבד ניתן לברך על המצוות גם לאחר עשייתן, אך הש"ך שם (ס"ק ג) נחלק על כך, ועיין ביביע אומר (חלק ב אורח חיים סימן טז אות ה) שחשש לשיטת הש"ך (אמנם עיין בשאגת אריה סימן כו שדחה את דברי הש"ך).

שאלה 33. השלמת הקריאה למחרת

חיילים שלא היו יכולים לקרוא את המגילה בפורים, האם

יכולים לקרוא את המגילה למחרת בט"ו באדר?

תשובה:

נאמר בירושלמי: "תני בשם רבי נתן: כל החודש כשר לקריאת המגילה. מה טעמא: 'והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה וגו'". אמר רבי חלבו: ובלבד עד חמשה עשר, דאמר רבי אבהו בשם רבי לעזר: לא יעבור ולא יעבור"⁷³. על פי זה נפסק בשולחן ערוך: "בן עיר שהיה בספינה או בדרך, ולא היה בידו מגילה ואחר כך נזדמנה לו בט"ו, קורא אותה בט"ו"⁷⁴.

לכן, חיילים שלא קראו את המגילה בי"ד, יכולים לקרוא את המגילה בט"ו באדר. אמנם אין לברך על קריאה זו, שכיון שדין זה לא הובא בבבלי, לא ברור לחלוטין אם יש לסמוך על כך להלכה⁷⁵.

73. ירושלמי מגילה פרק א הלכה א.

74. שולחן ערוך תרפח סעיף ח.

75. משנה ברורה תרפח ס"ק כג, חזון עובדיה עמוד קיג.

**שאלה 34. ענייה לקדיש וקדושה באמצע המגילה
חייל שנמצא באמצע קריאת המגילה, ושומע קדיש, קדושה או
ברכו ממניין סמוך, האם יפסיק ויענה?**

תשובה:

חייל שקורא בעצמו את המגילה ושומע קדיש, קדושה או ברכו
ממניין סמוך - עליו להפסיק ולענות, ואפילו באמצע פסוק⁷⁶.
אך חייל ששומע את הקריאה מפי בעל קורא - לא יפסיק לענות
לקדיש, קדושה וברכו, משום שהוא צריך להקשיב לקריאתו של
הקורא ולא להפסיד אף מילה, ו'העוסק במצוה פטור מן
המצוה'⁷⁷.

76. נודע ביהודה קמא סימן מא, יביע אומר חלק ה סימן טז סעיף ז, חזון עובדיה עמוד פב. (וכתב שם שנראה שמפסיק אפילו לענות אמן של כל הברכות).

לעניין קידוש לבנה - בחזון עובדיה עמוד פב כתב שיכול להפסיק באמצע המגילה כדי לברך את ברכת הלבנה במקרה שחושש שעד שיסיים לקרוא את המגילה תתכסה הלבנה, אך בנודע ביהודה שם כתב שאין לברך על הלבנה מספק, ושלא יברכו על הלבנה באמצע המגילה אלא אם כן רואים שעד שיסיימו את המגילה יעבור זמן קידוש לבנה, אך כתב שם שבמקום שחוששים שתתכסה הלבנה יכולים להקדים קידוש לבנה לקריאת המגילה למרות שתדיר קודם.

77. חזון עובדיה עמוד פג.

דיני פרוזים ומוקפים

שאלה 35. 'פרוז בן יומו' ו'מוקף בן יומו'
חייל ירושלמי המשרת מחוץ לירושלים, וכן חייל שאינו
ירושלמי המשרת בירושלים, כיצד עליהם לנהוג כאשר הם
נשארים בימי הפורים ביחידה, האם יקיימו את מצוות הפורים
בי"ד או בט"ו?

תשובה:

במשנה במגילה נאמר: "בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר,
אם עתיד לחזור למקומו - קורא כמקומו, ואם לאו - קורא
עמה"⁷⁸, ומבאר הגמרא ש"פרוז בן יומו קרוי פרוז, ומוקף בן
יומו קרוי מוקף"⁷⁹.

לפיכך, חייל שנמצא בימי הפורים מחוץ לירושלים - עליו לנהוג
את כל מצוות הפורים בי"ד באדר⁸⁰, ואילו חייל שנמצא בימי
הפורים בירושלים - עליו לנהוג את כל מצוות הפורים בט"ו
באדר.

אך כל זאת במקרה שהחייל ידע מראש בזמן יציאתו מירושלים
שהוא ישהה בימי הפורים ביחידה⁸¹. אך חייל ירושלמי שכאשר
יצא מירושלים התכוון לחזור לירושלים לפורים, ולהיות

78. מגילה פרק ב משנה ג, ונפסק בשולחן ערוך תרפח סעיף ה.

79. מסכת מגילה דף יט א.

80. שולחן ערוך תרפח סעיף ה, משנה ברורה ס"ק יב.

81. משנה ברורה תרפח ס"ק יב, מנחת שלמה קמא סימן כג אות יג.

בירושלים בי"ד באדר בשעת עלות השחר - צריך לנהוג פורים בט"ו גם אם לבסוף כוונתו התבטלה.
כמו כן, חייל שאינו ירושלמי שכשיצא מביתו התכוון לחזור לפורים, ולהיות מחוץ לירושלים בט"ו באדר בשעת עלות השחר - צריך לקרוא בי"ד אף אם לבסוף כוונתו התבטלה.

שאלה 36. חייל ירושלמי ששחרר הביתה לפורים חייל ירושלמי המשרת מחוץ לירושלים, שהשתחרר לחזור לביתו לימי הפורים, מתי עליו לקרוא את המגילה?

תשובה:

בשאלה 35 התבאר, שאם בנסיעתו של החייל ליחידה היה בכוונתו לחזור לביתו לפני עלות השחר של י"ד - הוא מתחייב רק בט"ו.

אך אם בנסיעתו ליחידה לא היה בכוונתו לחזור לביתו לפני עלות השחר של י"ד, ישנן שלוש אפשרויות כאשר הוא נוסע לביתו לפורים:

1. אם החייל מגיע לירושלים לפני עלות השחר של י"ד באדר, עליו לקרוא רק בט"ו, שבמקרה זה כוונתו להשאר ביחידה בימי הפורים אינה משנה, כיון שבפועל הוא שהה בביתו אפילו בי"ד⁸².

82. משנה ברורה תרפח סוף ס"ק יב.

2. אם החייל הגיע לירושלים אחרי עלות השחר של י"ד ולפני עלות השחר של ט"ו - הרי הוא מתחייב בפורים פעמיים - גם בי"ד וגם בט"ו⁸³. אמנם טוב שלא יברך את ברכות המגילה בעצמו בט"ו, כיון שיש פוסקים הסוברים שכבר יצא ידי חובה בקריאת המגילה בי"ד⁸⁴.
3. אם החייל מגיע לירושלים רק אחרי עלות השחר של ט"ו - הוא חייב בפורים רק ביום י"ד ולא ביום ט"ו.

שאלה 37. חייל בירושלים ששחרר הביתה לפורים חייל שאינו ירושלמי המשרת בירושלים, שהשתחרר לחזור לביתו לימי הפורים, מתי עליו לקרוא את המגילה?

תשובה:

בשאלה 35 התבאר, שאם בנסיעתו של החייל ליחידה היה בכוונתו לצאת מירושלים לפני עלות השחר של ט"ו - הוא מתחייב בי"ד. אך אם בנסיעתו ליחידה לא היה בכוונתו לצאת מירושלים לפני עלות השחר של ט"ו, החייל יכול להתחייב בפורים בט"ו, אך הדבר תלוי מתי החייל יוצא מירושלים:

1. אם החייל יוצא מירושלים רק אחרי השקיעה של ט"ו - הוא חייב בפורים ביום ט"ו, שכיון שהתכוון מראש להשאר

83. ביאור הלכה תרפח ד"ה "בן עיר", ועיין בהליכות שלמה (פרק כ ס"ק ט) שראוי שלא יקרא בט"ו בעודו מחוץ לירושלים.

84. כף החיים ס"ק כט, ילקוט יוסף מועדים עמוד שה, וכן כתב בהליכות שלמה (פרק כ סעיף ו) במקרה שהגיעו לירושלים אחרי השקיעה.

בירושלים גם בבוקר של יום ט"ו, הוא נחשב ל'מוקף בן יומו'.

2. אם החייל יוצא מירושלים לפני השקיעה בסוף יום י"ד באדר, עליו לקרוא בי"ד, שבמקרה זה כוונתו להישאר ביחידה אינה משנה, כיון שבפועל הוא לא היה בירושלים בכניסת יום ט"ו באדר⁸⁵.

אם החייל ששחרר לביתו והתחייב בי"ד חוזר בפורים ליחידה ומתכוון לשהות שם בעלות השחר בט"ו, הרי הוא מתחייב בכך ביום נוסף של פורים⁸⁶. אמנם יש חולקים על דין זה⁸⁷, ולכן יש אומרים שעליו להימנע מלברך את הברכות בעצמו ביום ט"ו, וכן שעליו להימנע מלקרוא לאחרים להוציאם ידי חובה בט"ו⁸⁸.

85. אם הוא יצא מירושלים לפני עלות השחר של י"ד, הדין הזה פשוט יותר והוא עולה ממה שכתב המשנה ברורה (תרפח סוף ס"ק יב) לגבי המקרה ההפוך, אך במקראי קודש (פרק ה סעיף ה) כתב כן אפילו אם יצא מירושלים ביום י"ד, על פי דיוק בדבר הרמ"ע מפאנו המובא בכף החיים תרפח ס"ק כט, שכתב: "הואיל וחשכה לו בכרך".

86. כן משמע מביאור הלכה תרפח ד"ה "בן עיר", וכן כתב במנחת שלמה קמא סימן כג סעיף ה ובמקראי קודש פרק ה הערה כו בשם הגר"א נבנצל והגר"ש ישראלי (אלא שכתב שם בהערה כה שלדעת הגר"א נבנצל ראוי שימנע מלברך את הברכות בעצמו), וכן כתב הגר"א שפירא (במקראי קודש נספח יא סעיף טז) שכן דעת רוב הראשונים.

87. הגרצ"פ פראנק במקראי קודש (הררי) פורים נספח ז(1) סעיף טו.

88. הליכות שלמה מועדים פרק י ס"ק ו-ז, הגר"מ אליהו והגר"ע יוסף במקראי קודש פרק ה הערה כו.

שאלה 38. חייל ירושלמי שנסע ליחידה ליום ט"ו
חייל ירושלמי ששהה בבוקרו של יום י"ד בביתו בירושלים,
ולאחר מכן נסע ליחידתו שמחוץ לירושלים, כך שבבוקרו של
יום ט"ו היה מחוץ לירושלים, כיצד עליו לנהוג?

תשובה:

אם בשקיעת החמה של ליל ט"ו, שהה החייל בירושלים ולא
התכוון אז לצאת משם באותו ערב - הוא מתחייב בפורים
בט"ו⁸⁹.

אך אם החייל יצא מירושלים לפני השקיעה של ליל ט"ו, או
אפילו אם בשקיעה עדיין היה בירושלים אך התכוון אז לצאת
ליחידה - המקרה הזה יוצר מצב מיוחד, אשר פוטר את החייל
כליל מחובת מצות הפורים הן בי"ד והן בט"ו⁹⁰. (זאת בתנאי
שבזמן יציאתו מירושלים התכוון החייל להישאר ביחידה עד
עלות השחר של יום ט"ו, וכדלעיל בשאלה 35).

משום כך, ראוי מאוד להימנע ממצב זה אשר פוטר לגמרי
מקיום מצות הפורים שהינה מצווה חשובה ויקרה. בכל אופן,
ראוי שבהיות החייל ביחידה בט"ו באדר, יקרא את המגילה ללא
ברכה בלילה וביום, יאמר 'על הניסים' בתפילה ובברכת המזון,
וכן יקיים את מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים⁹¹.

89. מנחת שלמה קמא סימן כג סעיף י.

90. מנחת שלמה קמא סימן כג סעיף א, ילקוט יוסף מועדים עמוד שה. אך לדעת הגר"א שפירא חייב
בפורים בט"ו (מקראי קודש נספח יא סעיף יח).

91. ילקוט יוסף מועדים עמוד שה, וכל שכן לדעת הגר"א שפירא הנ"ל (במקראי קודש נספח יא סעיף יח).

שאלה 39. נסיעות ממקום למקום בפורים משולש בשנה שחל פורים משולש, כיצד ינהגו חיילים הנוסעים בימי הפורים לירושלים או היוצאים ממנה?

תשובה:

דין 'בן כרך' שהלך לעיר ובן עיר שהלך ל'כרך' ב'פורים משולש' זהה לדין זה בשנה רגילה⁹². לפיכך, אם החייל נמצא בעלות השחר של י"ד באדר מחוץ לירושלים - הוא מתחייב כפרוזה, ואם נמצא בעלות השחר של ט"ו באדר בירושלים - הוא מתחייב כמוקפים, בהתאם לתנאים המבוארים בשאלות הקודמות.

במקרה שחיילים פרוזה ומוקפים קוראים יחד את המגילה ב"ד, יקפידו לכתחילה שהקורא יהיה פרוז, שיש שכתבו שהמוקפים הקוראים ב"ד מחוייבים רק מדרבנן, ואינם יכולים להוציא ידי חובה את הפרוזה המחוייבים בדבר 'מדברי קבלה'⁹³.

כמו כן, יש להקפיד לכתחילה שפרוזה יתן 'מתנות לאביונים' דווקא לעניים פרוזה, ושמוקף יתן 'מתנות לאביונים' דווקא

92. הגר"א שפירא במקראי קודש נספח י, 'פורים משולש' לגר"ש דבליצקי פרק ב ס"ק פא. אמנם בהליכות שלמה (פרק כא סעיף א) כתב שהכל תלוי רק בעלות השחר של י"ד (אך עיין שם בהערה 1 שלא ברור לגמרי שזו היתה דעתו למעשה), וגם הגר"ש דבליצקי כתב שיש מקום להסתפק בבן עיר שעקר ל'כרך' אם מתחייב שוב בט"ו.

93. 'פורים משולש' לגר"ש דבליצקי. אך לדעת הגר"א שפירא אין בכך חשש (מקראי קודש נספח י שאלה 8).

לעניים מוקפים⁹⁴. לפיכך, מי שמתחייב בפורים פעמיים, יתן מתנות לאביונים גם לעניים פרוזים וגם לעניים מוקפים.

שאלה 40. קריאה ל'פרוזים' על ידי 'מוקף' חיילים המשרתים מחוץ לירושלים - האם הם יכולים לבקש מחייל ירושלמי לקרוא להם את המגילה בי"ד בערב או בבוקר, במקרה שהחייל הירושלמי יימצא בביתו בעלות השחר של יום י"ד, ואינו מתחייב היום בפורים? מה הדין להיפך?

תשובה:

בכל המצוות שבתורה, ניתן לצאת ידי חובה רק ממי שמחוייב בדבר. על פי זה מבואר בירושלמי שבן עיר אינו יכול להוציא בן כרך ידי חובתו בקריאת מגילה, כיון שבן העיר אינו מחוייב בקריאת המגילה בט"ו באדר⁹⁵.

אך לגבי בן כרך, הירושלמי מעלה אפשרות שהוא יוכל להוציא ידי חובה את בני העיר, כיון שבן כרך יכול לצאת ידי חובת קריאת מגילה גם בי"ד באדר, ולכן ניתן להחשיבו כמחוייב בדבר.

94. 'פורים משולש' לגר"ש דבליצקי פרק ב סעיף ה וסעיף כא. אך במקראי קודש (פרק טו הערה ז) כתב בשם הגר"ש ישראלי שבשנה זו מוקף יכול לתת לעני פרוז. עיין עוד לקמן הערה 110 שיש שהקלו בדבר גם בשנה רגילה.

95. ירושלמי מגילה פרק ג הלכה ב, וכן נפסק במשנה ברורה תרפח סק"ח, ובילקוט יוסף עמוד שו.

לפיכך, לכתחילה צריך שיקרא בי"ד דווקא מי שמחויב בי"ד, שהרי הירושלמי עצמו הסתפק בדין זה, וגם לצד המקל בירושלמי, הפוסקים הסתפקו אם הבבלי יסכים לדין זה⁹⁶. אך אם אין קורא אחר היודע לקרוא, ניתן לסמוך על קריאתו של המוקף שיקרא בי"ד ויוציאם ידי חובה⁹⁷, אמנם נראה שאין לברך על קריאה זו⁹⁸. אך אין לנהוג כך כלל כאשר פרוז שקרא בי"ד באדר יתבקש לקרוא בירושלים בט"ו בו.

שאלה 41. פקמ"ז נווה יעקב

האם מפקדת פקמ"ז שבנווה יעקב נחשבת חלק מירושלים כדי לנהוג שם פורים כמוקפים בט"ו באדר?

תשובה:

במפקדת פקמ"ז קוראים בט"ו באדר, וזאת משלושה טעמים:
 א. השטח שבין הבסיס ובין ירושלים העתיקה נחשב כמיושב באופן רצוף⁹⁹. ב. הבסיס נמצא בתוך תחום עירוב העיר ירושלים¹⁰⁰. ג. הבסיס מחובר מוניציפלית לירושלים¹⁰¹.

96. משנה ברורה תרפח סק"ח, ובילקוט יוסף עמוד שו.

97. ילקוט יוסף מועדים עמוד שו, ועיין משנה ברורה תרפח סק"ח. נראה שבמקרים רבים זה עדיף מאשר שיקרא מי שאינו בקיא בקריאה, שהרי אם הוא יטעה בטעות המשנה את העניין הם ודאי לא יצאו ידי חובה.

98. כך נראה במשנה ברורה תרפח ס"ק ח, אך עיין בילקוט יוסף עמוד שו שכתב שטוב שאחד מן הקהל יברך את הברכות.

99. עיין מקראי קודש (פרק ה הערה מה), ששכונת נווה יעקב מחוברת לשכונות האחרות ונוהגים שם לקרוא בט"ו.

100. הליכות שלמה פרק כ סעיף ט, הגר"ש ישראלי במקראי קודש פרק ה הערה מג. אך עיין במנחת יצחק חלק ח סימן סב וביביע אומר חלק ז סימן נח שנחלקו על כך.

שאר מצוות היום

שאלה 42. זיכוי ב'משלוח מנות' ו'מתנות לאביונים' חייל, שהוריו הודיעו לו במהלך הפורים שהם נתנו עבורו ללא ידיעתו 'משלוח מנות' ו'מתנות לאביונים', האם יצא בכך ידי חובה?

תשובה:

כיוון שיש כלל שיזכין לאדם שלא בפניו, ניתן לסמוך על כך במקום הצורך כדי לצאת באופן זה ידי חובת מצוות 'מתנות לאביונים'¹⁰².

אמנם ב'משלוח מנות' לא יוצאים כך ידי חובה, משום שאחד מטעמי מצוות 'משלוח מנות' הוא להרבות שלום ורעות, ואין זה מתקיים אלא כאשר הנותן התכוון לתת את המתנה¹⁰³.

101. הליכות שלמה פרק כ סעיף ח, וכן כתב בפניני הלכה זמנים פרק יז סעיף ב בשם הגר"ש משאש והגר"י קוליץ. אך עיין במנחת יצחק (חלק ח סימן סב) וביביע אומר (חלק ז סימן נח) שכתבו לקרוא בשכונת רמות ב"ד.

102. ערוך השולחן תרצו סעיף ג.

103. ערוך השולחן תרצו סעיף ג. אך עיין בפסקי תשובות (תרצו אות ט) שיש חולקים על כך.

שאלה 43. 'משלוח מנות' במהלך פעילות

חייל שנמצא בפעילות בפורים, ואין באפשרותו למסור 'משלוח

מנות' לחבר כלשהו, כיצד יוכל לקיים 'משלוח מנות'?

תשובה:

לכתחילה ראוי שהחייל יקנה בעצמו או יביא עימו מביתו 'משלוח מנות' לתת לאחד מחבריו. אך כשאין באפשרותו לעשות כן, הוא יוכל לקיים את מצוות 'משלוח מנות' בהעברת מנת האוכל שלו לחברו¹⁰⁴, אחרי שלקח את מנת האוכל שלו לעצמו וניכר שהוא שלו¹⁰⁵.

אם דרכים אלו אינן אפשריות, יכול החייל לפנות בטלפון לחבירו או לבני משפחתו, ולבקש שיתנו 'משלוח מנות' עבורו. אך צריך להקפיד שאם דינו כפרוז יתנו עבורו דווקא לפרוז, ואם דינו כמוקף יתנו עבורו דווקא למוקף¹⁰⁶.

104. שולחן ערוך תרצה סעיף ד, וכן הורו הגר"יז אוירבך (הליכות שלמה מועדים פרק יט סעיף טז) והגר"מ אליהו (מקראי קודש פרק יב הערה סד) לעניין בחורי ישיבה. אך במלומדי מלחמה סימן קג כתב שכיון שהחייל נחשב כאורח אין מועילה לו החלפת המנות.

105. הליכות שלמה מועדים פרק יט ס"ק כה.

106. מקראי קודש פרק יב סעיף טז בשם הגר"ש ישראלי והגר"מ אליהו, אך עיין שם שהגר"ש אלישיב הקל בדבר במקום הצורך, ועיין שם בנספח יד סעיף ח שהגר"ש משאש הקל בדבר אף לכתחילה. עיין עוד בחזון עובדיה (עמודים קסב-קסד), שלדעתו פרוז יכול לשלוח בי"ד למוקף אם יודע שהמקבל יאכל בט"ו, וכן מוקף יוצא ידי חובה אם שולח בי"ד לפרוז, אבל לא בט"ו.

שאלה 44. 'מתנות לאביונים' במחנה

חייל שנמצא בפורים במקום שלא יזדמנו בפניו עניים, כיצד יתן 'מתנות לאביונים'?

תשובה:

חייל היודע שלא יתאפשר לו להעביר מתנות לעניים בפורים, עליו ליתנם קודם הפורים לגבאי צדקה או לשליח שימסרם לעניים ביום הפורים¹⁰⁷.

באופן אחר, ניתן להפריש מעות עבור העניים ביום הפורים, וליתנם בפועל לאחר הפורים¹⁰⁸.

אם דרכים אלו אינן אפשריות, יכול החייל לפנות בטלפון לחבירו או לבני משפחתו, ולבקש שיתנו 'מתנות לעניים' עבורו¹⁰⁹.

בכל הדרכים הללו צריך להקפיד שמי שדינו כפרוז יתן לעניים שגם הם פרוזים, ומי שדינו כמוקף יתן לעניים שגם הם מוקפים¹¹⁰.

107. הגר"מ אליהו והגר"י זילברשטיין במקראי קודש פרק יא סעיף יא והערה כ.

108. שולחן ערוך תרצד סעיף ד. עיין עוד במלומדי מלחמה סימן קג, שלדעתו ראוי גם לתת לשליח מלפני פורים וגם להפריש בפורים עצמו.

109. פסקי תשובות תרצד אות ט בשם שו"ת קנין תורה חלק ג סימן קג.

110. הליכות שלמה מועדים פרק יט סימן כא (ועיין שם בהערה 64 שכן הוא דעת החזון איש), מקראי קודש פרק יא סעיף ז בשם הגר"מ אליהו והגר"ע יוסף, אך עיין שם שיש שהקלו בדבר, ובפרט בשעת הדחק.

לוחות זמנים

חברון	אילת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
תענית אסתר תשס"ט (יום שני, י"ג באדר, 9.3.09)						
4:45	4:45	4:46	4:46	4:47	4:45	תחילת הצום
5:57	6:08	6:00	5:56	6:03	5:56	הנץ החמה
17:43	17:44	17:44	17:43	17:44	17:47	שקיעה
18:01	18:02	18:02	18:01	18:02	18:05	סיום הצום
פורים תשס"ט (ימים שלישי ורביעי, י"ד-ט"ו באדר, 10-11.3.09)						
4:44	4:44	4:45	4:45	4:45	4:42	עלות השחר
5:56	6:05	5:59	5:55	6:02	5:53	הנץ החמה
17:43	17:45	17:45	17:43	17:45	17:48	שקיעה
18:01	18:03	18:03	18:01	18:03	18:06	צאת הכוכבים
תענית אסתר תש"ע (יום חמישי, י"א באדר, 25.2.10)						
4:59	4:58	5:00	5:01	5:01	4:59	תחילת הצום
6:11	6:27	6:15	6:13	6:19	6:10	הנץ החמה
17:34	17:36	17:35	17:33	17:35	17:38	שקיעה
17:52	17:54	17:53	17:51	17:53	17:56	סיום הצום
פורים תש"ע (ימים ראשון ושני, י"ד-ט"ו באדר, 28.2.10-1.3.10)						
4:56	4:55	4:57	4:57	4:58	4:54	עלות השחר
6:08	6:25	6:12	6:10	6:15	6:05	הנץ החמה
17:36	17:38	17:37	17:35	17:37	17:41	שקיעה
17:54	17:56	17:55	17:53	17:55	17:59	צאת הכוכבים
תענית אסתר תשע"א (יום חמישי י"א באדר, 17.3.11)						
4:36	4:36	4:37	4:36	4:37	4:35	תחילת הצום
5:48	5:55	5:51	5:46	5:53	5:46	הנץ החמה
17:48	17:49	17:49	17:48	17:49	17:52	שקיעה
18:06	18:07	18:07	18:06	18:07	18:10	סיום הצום
פורים תשע"א (ימים ראשון ושני, י"ד וט"ו באדר, 20-21.3.11)						
4:32	4:33	4:33	4:32	4:33	4:30	עלות השחר
5:44	5:51	5:47	5:42	5:49	5:41	הנץ החמה
17:50	17:51	17:51	17:50	17:51	17:55	שקיעה
18:08	18:09	18:09	18:08	18:09	18:13	צאת הכוכבים